

Stenogrammid

XII Riigikogu stenogramm

VIII istungjärk

Neljapäev, 13. november 2014, kell 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamine" arutelu
2. 12:04 Kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (721 SE) teine lugemine
3. 12:06 Korrakaitse seaduse muutmise seaduse eelnõu (717 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased, austatud Riigikogu! Tere hommikust! Läheme värskelt ja tempokalt edasi, alustame Riigikogu täiskogu VIII istungjärku kaheksanda töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun neid Riigikogu liikmeid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi, siia Riigikogu kõnetooli. Olete väga oodatud! Kas Vabariigi Valitsus ei soovi midagi üle anda? Kui soovi ei ole, siis läheme siit edasi ja teeme kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 69 Riigikogu liiget, puudub 32.

Üles Tagasi

1. 10:01 Olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamine" arutelu

Aseesimees Jüri Ratas

Läheme tänase päevakorra juurde. Esimene päevakorrapunkt on olulise tähtsusega riikliku küsimuse "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamine" arutelu. Lubage enne teile lühidalt tutvustada arutelu korda. Kõigepealt on põhiseaduskomisjoni liikme Rein Langi ettekanne, mis võib kesta kuni 20 minutit. Peale seda on küsimused ja vastused. Järgnevad siseminister Hanno Pevkuri sama pikk ettekanne ning küsimused ja vastused. Kolmandaks kuulame ära vabatahtliku tegevuse edendaja ja filmiprodutsendi Artur Talviku ettekande, millele järgnevad samuti küsimused ja vastused. Iga Riigikogu liige võib esitada kõigile ettekandjatele kokku kuni kaks suulist küsimust. Pärast ettekandeid loomulikult avame läbirääkimised, mida ootame huviga. Sõna võivad võtta kõik Riigikogu liikmed. Arutelu lõppemisel Riigikogu otsust vastu ei võta. Palun nüüd ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Rein Langi!

Rein Lang

Tere hommikust! Lubage kõiki, sh ka teid, lugupeetud juhataja, õnnitleda Reformierakonna 20. sünnipäeva puhul! (Aplaus.)

Head kolleegid! 12. septembril 2002, seega 12 aastat tagasi, kiitis Riigikogu siinsamas saalis oma otsusega heaks "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni". Nii, nagu see dokument ette näeb, korraldab Riigikogu iga kahe aasta tagant riiklikult tähtsa küsimusena selle kontseptsiooni täitmise üle arutelu ja see aeg ongi täna kätte jõudnud.

Riigikogu töö on ja peabki olema olulisel määral reglementeeritud ja nii on ka selles küsimuses toimunud juba arutelu põhiseaduskomisjoni, sotsiaalkomisjoni ja kultuurikomisjoni ühisel istungil, mis toimus 16. septembril. Seda üritust võiks tagantjärele nimetada isegi konverentsiks, sest osalejaid oli palju, ettekandjaid ja sõnavõtjaid samuti. Sellest ettevõtmisest on ka meedias üsna palju juttu olnud ja kindlasti ei hakka mina siin teile seal räägitud ümber jutustama. Sellel lihtsalt ei oleks mingit mõtet. Aga ühel sellel arutelul kõlanud ideel ma siiski oma ettekande lõpus peatun.

Kasutan nüüd aga põhiseaduskomisjoni esimehe mulle antud ülesannet ära ja kutsun teid üles veidi mõtlema kodanikuühiskonna ja sellega otseselt seotud sotsiaalse kapitali olukorra üle tänases Eestis. Sotsiaalset kapitali on defineeritud mitmeti, seda terminit saab kasutada nii poliitilises, majanduslikus, sotsiaalses kui ka rahanduslikus tähenduses. Ilu on ikka vaataja silmades. Ameeriklane Robert Putnam käsitleb oma raamatus "Bowling Alone" sotsiaalset kapitali kui sotsiaalsete võrgustike kogumit, millel on kollektiivne väärtus. Seega me võime teha ühiskonnas üksteise heaks mingeid konkreetseid tegusid. Putnam ja tema akadeemilised jüngrid peavad sotsiaalset kapitali demokraatia arengu ja säilimise võtmeks. Aga teadlane Robert Putnam ise on üsna skeptiline ja leiab, et Ameerika Ühendriikides on televisiooni mõjul ja linnastumise tagajärjel sotsiaalne kapital drastiliselt vähenenud. Putnami arvates saab sotsiaalset kapitali mõõta usaldusega ühiskonnas. Selle usalduse väga oluline komponent on usaldus võimu vastu.

Televisioon ja uued kommunikatsioonitehnoloogiad on Eestis arenenud pea samale tasemele mis USA-s. Linnastumine toimub samuti täie hooga. Tahame seda või mitte, aga traktor ja harvester teevad ära kümnete ja sadade inimeste töö. Seega peaks Putnami teooria kohaselt sotsiaalne kapital Eestis kahanema ja inimestevahelised võrgustikud murenema. Samas on vaatamata julgetele väidetele, et demokraatia laguneb otse meie silme all, eestimaalaste usaldus riiklike institutsioonide, sh valitsuse ja parlamendi vastu üsna suur. Võrrelduna paljude Lääne-Euroopa riikidega on see isegi väga suur.

Kõigis uuringutes edastavad mõnedki riiklikud institutsioonid usalduse määra poolest näiteks ajakirjandust, mis minu arvates on ohu märk. Toon siinkohal mõned konkreetset näited. Kaitseliidu tähendus on Eestis pidevalt tõusujoones arenenud. Tegu pole juba ammu pelgalt relvastatud kaitseorganisatsiooniga, vaid ainulaadse võrgustikuga, mis eriti viimastel aastatel on kujunenud mitte enam üksikisikute, vaid lausa perekondlikuks võrgustikuks. See on midagi samalaadset kui priitahtlike pritsimeeste seltsid Tšehhi Vabariigis. Kaitseliidu loodud ja kasvatatav sotsiaalne kapital on muljetavaldav. Pole ilmselt mõtet korrata, et riigikaitsele on tegemist üliolulise organisatsiooniga, mille heidutusvõime ei jää palju alla riikliku regulaarmee omale. Kuid tegu on ka sotsialvõrgustikuga, mis on võimeline muudekski tegudeks, mis ei ole otseselt seotud riigikaitsega. Teine suurepärane näide on Tallinnas tekkinud asumiseltsid, mis on kiiresti muutunud märkimisväärseks jõuks elukeskkonna kujundamisel. Asumiseltsid arenevad aga ikka seal, kus inimesed on juba suutnud ühiseid probleeme lahendada lähemate ühenduste kaudu, milleks on korteriühistud. Tuleb tõdeda, et vaatamata kõigile valudele ja vaevadele on korteriühistud Eestis jalgu alla saamas ning suudavad teha ka omavahelist koostööd. Sotsiaalset kapitali kasvatavad Eestis jõuliselt ka külaseltsid, eriti aga laulukoorid, tantsurühmad ja pillimänguseltsid. Sellest, kui palju on meil sotsiaalset kapitali, andis tunnistust selle aasta üldlaulupidu. Ma kordan veel kord, et ilu on eelkõige vaataja silmades ja minu Eesti on kõrgelt arenenud vabakonnaga maa. Alati saab aga paremini. Kindlasti võiks vabakonda kordades rohkem usaldada, ja seda ka riigi valitsemises. Ma ei räägi siin kaasamisest, see on täiesti tavapärane protsess. Ma räägin pigem sellest, et vabakonda võiks usaldada ka korrakaitseliste riigiülesannete täitmisel. Eesti õiguskord annab selleks suurepärase võimaluse halduslepingute sõlmimise näol ja minule isiklikult jääb arusaamatuks, miks meie siin Riigikogus ei suutnud korrakaitseaduses ette näha võimalust delegeerida vabakonnale teatud ülesandeid, mida riik ei ole võimeline 24 tundi ööpäevas täitma.

Meie infoväli, mis paljuski toetub meediale tema paljude avaldumisvormides, on sõna otseses mõttes pungil eri arvamustest ja seisukohtadest. Sõnavabadusel ei ole meie riigis takistusi ega kunstlikke barjääre. Kõigil kõike jälgida pole enam võimalik. Ajad, mil valdav osa elanikest ammutas oma teadmised ühiskonnas toimuvast ühe käe sõrmedel üles loetavast arvust suurtest meediakanalitest, on igaveseks möödas. Nüüd tuleb enda kuuldavaks tegemiseks näha kordades rohkem vaeva. Mõningatel sõnumitel ja seisukohtadel on aga omadus võimenduda ja kujuneda mingil ajahetkel või teatud perioodil selles infoväljas domineerivaks. Sõnumitoojad loodavad, et nad suudavad tekitada sõnumisaajates mingit emotsiooni, poolehoidu oma töökspidamistele, ja kasutavad selleks loomulikult kõiki tehnoloogia pakutavaid võimalusi. Ja tehnoloogia all ei

mõtle ma siinjuures sugugi mitte üksnes nüüdisaegset digitaalset info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat, vaid ka psühholoogilist tehnoloogiat.

Paraku on kurb reaalsus, et infoväljas tähelepanu saamiseks on parim viis vastandumine. Infoühiskonnas, kus konkureeritakse suures osas juba inimeste hetkelise tähelepanu püüdmiseks, on konflikt üks kõige mõjusamaid tööriistu, millega huvi äratada. Ka kodanikuühiskonna arengus on konflikti kasutatud tähelepanu hankimise tööriistana.

Igaks juhuks kordan üle, et Eesti põhiseadus, mis on vastu võetud rahvahääletusel, on meie riigist teinud esindusdemokraatia. Kõrgeim võim on rahval, kes teostab seda valimistel. Valimised on meil iga nelja aasta tagant ja isegi tikutulega otsides on raske leida argumenteeritud põhjendusi väitele, et need valimised ei ole tegelikult vabad ning Eesti inimestel pole võimalik oma ideid ja tahet valimistel kandideerimisega realiseerida. Ma ei saa kuidagi tõsiselt võtta ka väiteid, et Eesti erakonnad või kohalikud valimisliidud on mingid kinnised salaorganisatsioonid. Pigem on avaliku elu tegelaste erakonnastumine viimasel ajal näidanud, et igaüks võib ennast poliitiliselt määratleda, omamata vähimatki ettekujutust valitud erakonna programmist. Ja erakondadest, mille liikmetest mingi osa usub proletariaadi diktatuuri ja teine osa tsiteerib peast Milton Friedmani "Kapitalismi ja vabadust", meil ka nagu puudust pole.

See ei tähenda, et kodanikud ja nende ühendused ei võiks ühiskonna asjades kaasa rääkida. Võivad ja peavadki, aga kellegi võim Eestis ei tule jumalast. Ja sellepärast ei saa ma aru kirjast Riigikogule, mis on pealkirjastatud käskivas kõneviisis: mida ja mis ajaks teha. Minu jutt esindusdemokraatiast ei ole juhuslik. Pseudomodernistlik kultuuriteooria on Eestis tekitanud üsna laialt levinud arusaama, et ühiskonna asju saaks ajada üksikotsuste tegemisel ka otsedemokraatiat rakendades. Tänapäevane tehnoloogia annab selleks meile tehnilised võimalused. Jah, seda saaks teha küll. Aga enne, kui seda reaalselt rakendada, enne, kui seda teha, tuleb muuta mitmeid seadusi, sh Eesti põhiseadust, ja selleks on õigusriigis ette nähtud kindel kord. Kui me hakkame eitama õigusriiki, hakkame üsna kiiresti eitama ka demokraatiat ennast. Meil hakkabki tekkima omamoodi dilemma, kas arendada edasi põhiseaduslikku esindusdemokraatiat, ja seda ühiskonna suurema sidususe poole, või teha radikaalne reform otsedemokraatia suunas. Mõlemat puhtal kujul korruga paraku ei saa. Ei saa korruga rääkida vajadusest kaasata inimesi ja kodanikuorganisatsioone riigivalitsemisse ning samal ajal eitada riigivõimu delegeerimist kodanikuorganisatsioonidele. Ei saa korruga pahuralt rääkida kahjurite poolt õhukeseks hõõveldatud sotsiaaliigist ja samas sotsiaalsete funktsioonide vabakonnale üle andmisest. Nüüd lubatud kommentaar ühele konkreetsele ideele, mis kõlas 16. septembril. Jutt on sotsiaalsete ettevõtete juriidilisest seisundist. Tuleb möönda, et ettevõtlusvormina sellist asja meie ühinguõigus ei sätesta. Kas peaks sätestama? Keeruline öelda, aga probleem on minu meelest natukene laiem. Praegu kehtiv sihtasutuste seadus ei sobi teatud liiki heategevusliku tegevuse reguleerimiseks, juhul kui sellega kaasneb majandustegevus. Leian, et selles osas tuleks ühinguõigus uuesti läbi arutada ja vajaduse korral seda uuendada. See ettepanek on põhjendatud ja kutsun siinkohal üles Justiitsministeeriumi sellega juba järgmisel aastal tegelema. Minule teadaolevalt käib praegu ministeeriumis järgmise aasta tööplaani koostamine ja oleks igati tänuväärne, kui ka see punkt saaks sellesse tööplaani sisse kirjutatud. Ma tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, suur tänu! Head ametikaaslased, teie kord on nüüd küsimusi esitada. Küsimusi ei ole. Läheme aruteluga edasi. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli siseminister Hanno Pevkuri!

Siseminister Hanno Pevkur

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Head külalised vabakondadest ja mujalt! Tere hommikust! Palju õnne ka minu poolt siit suure saali puldist Reformierakonnale tervikuna! Siinkohal tasub meenutada, et Siim Kallase kirjutatud kodanike riigi manifest on samamoodi märk kodanikuühiskonna arengust. Ja teise sünnipäevaõnnitluse tahan ka edasi öelda: nimelt täna 96 aastat tagasi asutati Eesti Vabariigi Siseministeerium.

Aga nüüd aruteluteema juurde. Alustan oma tänast ettekannet võib-olla provokatiivse küsimusega. Kas arenenud demokraatias, milleks Eestigi ennast peab ning mida ta kindlasti ka on, peaks üldse olema selline riiklikul tasandil heakskiidetud raamdokument nagu Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon? Meil ei ole ju hingamise kontseptsiooni, kuna hingamine on nii elementaarne toiming, mille normaalsuses ja vajalikkuses keegi meist ei kahtle. Kas kodanikuühiskond ja selle areng ei ole samamoodi elementaarne, normaalne ja vajalik? Miks me peaksime sellest üldse rääkima? Kas kodanikuühiskond ei olegi siis juba praegu kõik see, mis on meie ümber ja mille sees me elame? Kas ei ole kodanikuühiskonna arengut puudutavad kavad lihtsalt üleminekuaja dokumendid, mille aeg on ümber, kuna oleme nüüdseks jõudnud n-ö normaalse riigini? Kindlasti te aimate minu vastust. Jah, me oleme jõudnud normaalse ja arenenud riigini, aga me ei ole jõudnud ega ilmselt paraku kunagi ka ei jõua ideaalriigini, kus kõigi arvates on kõik hästi ning mis toimib iseenesest ja

kirjutamata reeglite järgi.

Kui pöörame oma pilgud arenenud lääneriikide suunas, võime leida kodanikuühiskonna arendamisele suunatud raamdokumente Ühendkuningriigist, Prantsusmaalt, Iirimalt, Hispaaniast, Rootsist ja ka paljudest teistest riikidest. Tuletan siinjuures meelde Riigikogus 2002. aasta detsembris heaks kiidetud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni esimest lõiku, kus öeldakse: "Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon on dokument, mis määratleb avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömimise põhimõtteid avaliku poliitika kujundamisel ja teostamisel ning Eesti kodanikuühiskonna ülesehitamisel." Rõhun siinjuures lauseosale "avaliku võimu ja kodanikualgatuse vastastikku täiendavaid rolle ning koostöömimise põhimõtteid". Just see on aluseks, et me saame kodanikuühiskonna puhul rääkida meie-vormist, ning just see on põhjus, miks kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni ja sellega seotud arengukavasid on kindlasti vaja. Praegu me räägime senisest rohkem näiteks sisejulgeolekuga seotud teemadest. Selles valdkonnas oleks mõeldamatu, kui ei toimuks riigi, omavalitsuste ja vabaühenduste koordineeritud tegevust. Abipolitseinikud, kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, noorkotkad, kodutütred, naabrivalvesektor, asumi- ja külaseltsid, vabatahtlikud päästjad jne - meie ühine ootus on, et nad kõik suudaksid tegutseda üheskoos ja ühise eesmärgi nimel, aga et nad oleksid ka eraldi organisatsioonidena tugevad ja avaliku sektori poolt toetatud. Analoogilisi näiteid võime tuua paljudest valdkondadest. Just ühtne arusaam kodanikuühenduste rollist ja panusest ühiskonnas peaks olema kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni ja arengukavade nurgakivi.

Nii nagu selle kontseptsiooni teemalistel aruteludel Riigikogu täiskogus on heaks tavaks saanud, saab alati sõna ka vabaühenduste esindaja. Mul on hea meel, et täna tuleb pärast mind siia pulti kaasettekandjana aktiivne vabatahtliku tegevuse edendaja, kellel on hulgaliselt isiklike kogemusi konkreetsete vabaühenduste tegevuse käivitamisest ja elus hoidmisest ning ka sellest, kuhu see kõik välja on viinud.

Kodanikuühiskonda on defineeritud niisuguse ühiskonnana, kus inimeste põhiõigused ja vabadused on kaitstud ning kus neil on võimalik teha omaalgatuslikku koostööd oma huvide esindamiseks ning kodanikuühenduste ja nende võrgustiku kaudu poliitilisi otsuseid mõjutada, kui seda vaja on. Ilma kahtluseta võib öelda, et Eesti ühiskond vastab sellele definitsioonile. Aktiivses tegevuses on mitmed sajad mittetulundusühingud, sihtasutused ja usuühendused, aga on ka palju selliseid ühiseid ettevõtmisi, mis hõlmavad olulist hulka inimesi, kes ennast juriidilise isikuna registreerinud ei ole. Olgu näiteks toodud laulukoorid ja rahvatantsuringid. Ka selliste kooslustega tuleb avalikul sektoril oma otsuste langetamisel kindlasti arvestada.

Kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni aruteludel on alati tehtud tagasivaade viimasele kahele aastale, peatutud olevikul ja vaadatud ka tulevikku. Piiratud ajaraamides tõttu jäävad kõik need vaatamised paraku kindlasti põgusaks, kuid minevikku vaadates alustaksin siiski veelgi kaugemalt kui viimased kaks aastat. Kaks päeva tagasi möödus 25 aastat sellest, kui üle Eesti 1989. aastal moodustatud kodanike komiteed koondusid Tallinnas Eesti Vabariigi Kodanike Peakomiteeks. Nagu teate, valiti 1990. aasta talvel Eesti kodanikkonna esinduskogu Eesti Kongress, mille kokkusaamise 25. aastapäeva me järgmise aasta märtsikuus loodetavasti vääriliselt tähistame. Teise peamiselt järgmist aastat puudutava suursündmusena, mille korraldamist suur hulk kodanikuühendusi - esmajoones kirikud ja kogudused - ning nendega seotud organisatsioone koostöös riigiasutuste ja kohalike omavalitsustega ette valmistavad, toaksin esile teema-aasta "Kaheksa sajandit Maarjamaad".

Aga tulgem meie ajale lähemale. Küllap olete kõik nõus, et viimane pool aastat, mil Riigikogu menetles kooseluseaduse eelnõu, andis ainet kodanikuühiskonna ja demokraatia arenguga seotud aruteludeks, analüüsideks ja teadustöödeks rohkem kui mitu varasemat aastat kokku. Tahtmata siinkohal sisuliselt hinnata ühe või teise osapoole tegevust, saab ainuüksi märksõnadena välja tuua järgmist: kümnete tuhandete allkirjadega petitsioonid ning otsepöördumised kõigi Riigikogu liikmete poole, sotsiaalmeedia kasutamine, arutelu teatud küsimuste rahvahääletusele panemise võimalikkuse või mittevõimalikkuse, põhjendatuse või põhjendamatus üle, erinevate arvamuste sallimine või mittesallimine diskussioonis, erinevate arvamuste peavoolumeedias tasakaalustatuse teema, meelevaldus kui meetod, sallivuse suurenemine või vähenemine ühiskonnas, kaasamine, õigusloome head tavad jne. Eri valdkondade ekspertidel on uurimisainet äärmiselt palju.

Viimase kahe aasta märksõnade hulgast tuleb kindlasti välja tuua ka rahvakogu. Mäletatavasti kogunes rahvakogu ettepanekuid 15 ja mitmed nendest on ellu viidud, lisaks mõni ettepanek osaliselt. On vähendatud valimistel osalemise kautsjoni, on vähendatud erakonna asutamiseks nõutavate liikmete arvu ning seadustatud rahvaalgatuse võimalus sellisel kujul, et parlamenti kohustatakse arutama vähemalt 1000 kogutud allkirjaga märgukirja.

Suurepärane kodanikuühenduste initsiatiivist väljakasvanud üritus, mis ainuüksi juba kahe toimumiskorraga on ühiskonnas kujunenud arvestatavaks ja aktsepteeritud foorumiks, on arvamusefestival Paides. Kui siinjuures nimetada ka ühisnädalat, mis sellel aastal toimub novembrikuu lõpus, ning mitme kodanikuühenduse ja nende katusorganisatsioonide poolt Eesti eri paikades korraldatavaid kärjaid, siis võib öelda, et vabaühenduste hääle ja seisukohtade kuuldavaks tegemisel on arutelusündmusi toimunud ja toimumas päris märkimisväärselt. Nagu

rahvakogu kogemus näitab, suudetakse ühel või teisel kujul ning koostöös avaliku võimuga otsida ja leida sobivaid lahendusi mitmes valdkonnas.

Kaasamine on märksõna, millest räägitakse palju, kuid mida kahjuks sageli mõistetakse erinevalt. Ma mõõnan, et kaasamisest rääkides võidakse ühiskonnas tuua palju selliseid näiteid, kus kaasamine jäi otsustajate poolt päris tegemata, puudulikuks või lihtsalt hiljaks. Need on vead ja kogemused, millest nii avalik võim kui vabaühendused peavad kindlasti õppima ning ühiselt järeldusi tegema. Kaasamine peab olema mõlemalt poolt vastutustundlik protsess.

Vastutustundlikud, konstruktiivsed ja laiemalt ühiseid huve silmas pidavad peavad olema ka kodanikuühendused, kes soovivad oma häält avaliku võimuga suheldes kuuldavale tuua. Kuna eri kodanikuühendustel võivad teatud küsimustes olla diametraalselt erinevad huvid ja seisukohad, langeb ametiisikule või otsustuskogule, kes teeb lõppotsuse, kohustus leida tasakaalustatud lahendus. Kui kompromissi leidmine võimatuks osutub, siis tuleb osapool, kelle seisukohta ei olnud võimalik arvestada, tihti välja ebaõiglase süüdistusega, nagu ta ei oleks olnud protsessi kaasatud. Usun aga, et aasta-aastalt oleme siiski vabaühenduste kaasamisel positiivses suunas liikunud. Kuid selleks, et see kujuneks meie elus enesestmõistetavaks, on vaja edaspidigi teha ühist süstemaatilist tööd. Kodanikke kaasavad ja avatud poliitika kujundamise protsessid, läbipaistev riigieelarve ja finantsjuhtimine ning kodanikest lähtuvad avalikud teenused on tänava juunikuus valitsuses heaks kiidetud avatud valitsemise partnerluse tegevuskava 2014–2016 fookuses. Eesti liitus avatud valitsemise partnerlusega kaks aastat tagasi, tegu on enam kui 60 riiki ühendava kavaga.

Kodanikuühiskonda puudutavad kindlasti otseselt need muudatused, mis selle aasta suvel tehti tulumaksuseaduses. Aastaid on olnud aruteluteema, milline võiks olla tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuühenduste nimekirja koostamise kord. Eeskätt on praktikas probleeme tekitanud see, mismoodi sisustatakse nimekirja pääsemise üheks kriteeriumiks olevat heategevuslikkuse mõistet. Viimaste muudatustega on see seadusmuudatuste tegijate hinnangul paindlikumaks muutunud. Millist mõju see aga tegelikkuses nimekirja pääsemisele või nimekirjas püsimisele avaldab, seda saame näha tulevikus. Meenutan siinkohal, et edaspidi ei tee asjaomaseid otsuseid Vabariigi Valitsus, vaid Maksu- ja Tolliamet. Tänu seadusmuudatustele on selgemalt mittemaksustatav ka vabatahtlike kaasamisega seotud kulude kompenseerimine. Vabatahtlikud loetakse koostööpartneriteks ja enam ei teki küsimust, kas vabatahtlik on töötaja koos erisoodustumaksuga või mitte.

Siit lähengi edasi vabatahtliku tegevusega seonduva juurde. Aasta alguses valminud uuringust "Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013" selgus, et pea iga kolmas elanik on viimase aasta jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses. See näitaja on võrreldav Euroopa Liidu keskmisega. Samas on Eestis 700 000 inimest, kes pole ühiskondlikult kuigi aktiivsed. Võiksime seada eesmärgiks neidki senisest enam kaasata ja mõista, et mida rohkem inimesi osaleb aktiivselt ühiskonnaelus, seda tasakaalustatumad on langetatavad otsused. Nimetatud uuringu tulemustest selgus, et inimesed osalevad vabatahtlikus tegevuses, kuna see võimaldab oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu saada, aidata teisi inimesi ning tunda end ühiskonnas vajalikuna. Populaarsemad valdkonnad, kus vabatahtlikuna osaletakse, on keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis, kohaliku elu edendamine, noorsootöö ja töö lastega. Vabatahtlike tegevus vajab moraalset tunnustust ja ka praktilist riigi tuge nii koolituste, tehnika kui muude investeeringute näol.

Rääkides vabatahtliku tegevuse kontekstis päästevaldkonnast, on mul hea meel, et aasta-aastalt on nii vabatahtlike päästjate arv kui riigieelarvest eraldatud raha hulk kasvanud. Kui veel 2011. aastal eraldati riigieelarvest vabatahtlike päästekomandode toetamiseks veidi üle 300 000 euro, siis järgmisel aastal on see summa juba miljoni võrra suurem ehk 1,3 miljonit eurot. Siseministeriumi ja teiste valitsusasutuste suur ühine eesmärk peaks olema leida täiendavaid finantseerimisallikaid vabatahtlike tegevuste jaoks, eriti nende jaoks, mis puudutavad avalike teenuste osutamist, et maksimaalselt ära kasutada uuel finantsperioodil tekkivaid võimalusi.

Kui natuke veel rahastamisest rääkida, siis kindlasti on laiemal diskussiooni teema, kui suures mahus peaks vabaühenduste tegevust rahaliselt toetama avalik sektor ning kui suures mahus peaksid vabaühendused saama raha oma liikmetelt. Tulumaksusoodustusega ühenduste nimekirjas on umbes 2300 MTÜ-d (võrdluseks, et kokku on neid Eestis üle 30 000) ja neile on eelmisel aastal kokku annetatud 17,3 miljonit eurot, mis näitab, et Eesti inimesed on ühingutele päris heldelt annetanud. Vabaühendused ootavad kindlasti, et riik rahastaks neid pikemaajaliselt ning aitaks katta ka nende püsikulusid. Lähiaastatel kasvab avaliku sektori jaotatavas rahas eelduslikult teenuste osutamise osakaal ning väheneb puhtalt toetusteks ettenähtavate summade osakaal. Rõhutan siinjuures, et vabaühenduste riigipoolse toetamisega on kindlasti võimalik aidata kaasa mitmete sotsiaalsete probleemide lahendamisele, sihtrühmade huvide arvestamisele ja mitmekülgse arvamuskultuuri säilitamisele. Ma usun, et juba järgmisest aastast on väga paljudel koostööpartneritel avalikus sektoris lepingute sõlmimisel sihikul kauem kestvad suhted kui üks aasta. Oleme selles põhimõtteliselt kokku leppinud ja vähemalt Siseministeriumi valitsemisalas püüame seda ka teha.

Nii nagu varasematel aastatel on ministri ettekandes märgitud, nimetan ka seekord ära Kodanikuühiskonna Sihtkapitali olulisuse vabaühenduste rahastamisel. Sihtkapitali töö tulemusena on toetuse saajad võimekamaks arenenud ja suurenenud on oluliste taotlejate arv. Näiteks vabatahtlikud päästeseltsid, küla-, asumi- ja kogukonnaseltsid oskavad oma vajadusi ja tegevuse mõju märksa paremini hinnata ning seda ka projektidesse kirja panna. Vabaühenduste rahastamisega seonduvalt nimetan ka seda, et eelmisel aastal valmis Siseministeriumi eestvedamisel koostöös Poliitikauuringute Keskusega Praxis ühenduste rahastamise juhendmaterjal. Selles on selgitatud ühenduste rahastamise ühtseid põhimõtteid ja protseduure ning see loob eelduse, et avaliku sektori ressursside kasutamisest on rohkem kasu.

Õigusloome valdkonna kavadest toon eraldi esile ühinguõiguse korrastamise ja majandusaasta aruannete esitamise korra muutmise.

Oma ettekande lõpuosas peatun veidi kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020 koostamisel. See loodetakse valitsusele esitada hiljemalt järgmise aasta alguses. Alates kevadest toimunud aruteludesse on kaasatud peale ministeriumide ka suuremad kodanikuühendused või nende katusorganisatsioonid.

Kodanikuühenduste rolli ühiskonnas võib tinglikult kaheks jagada. Nad aitavad ära hoida ja lahendada sotsiaalseid probleeme ning osalevad kogukonda ja riiki puudutavate otsuste tegemises ning nende elluviimises. Selleks et neid rolle täita, tuleks keskenduda vähematele ja konkreetsematele tegevustele, kui senisesse arengukavasse kirja on saanud. Seepärast on uues arengukavas võetud viie prioriteetse suuna asemel fookusesse kaks: osalemine otsuste tegemises ning kodanikuühenduste suurem roll ühiskondlike probleemide ärahoidmises ja lahendamises. Ülejäänud kolm teemat, milleks olid kodanikuühenduste tegutsemisvõimekus, vabatahtlik tegevus ning ühenduste tööks vajalikud ressursid, toetavad kodanikuühiskonda tugistruktuurina ehk tagavad vahendid ja eeldused kodanikuühiskonna arenguks.

Selleks et neid põhieesmärke saavutada, teeme ettepaneku lähtuda kolmest teesist. Esiteks, osalemine on ühiskonnas loomulik ja väärtustatud ning läbimõeldud otsuste nimel teevad avalik võim ja kodanikuühendused koostööd. Teiseks, kodanikuühenduste mõju ühiskondlike probleemide ärahoidmisele ja lahendamisele ning inimeste heaolu parandamisele on kasvanud sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja avalike teenuste osutamise kaudu. Kolmandaks, riigis peavad tegutsema võimekad kodanikuühendused, kellel on olemas piisavad ressursid arenguks ja mõjusaks tegutsemiseks.

Oma ettekannet lõpetades tahan väljendada lootust, et Riigikogu liikmed ja ka külalised leiavad täna võimaluse osaleda Riigikogu hoone esimese korruse fuajees sotsiaalsete ettevõtete võrgustiku eestvedamisel korraldatud tutvustusüritusel, kus näeb 13 organisatsiooni näitel, kuidas nad lahendavad mõnda ühiskonna kitsaskohta oma toodete ja teenuste müügi abil.

Head kuulajad! Mul on rõõm kokkuvõtteks tõdeda, et Eesti kodanikuühiskond on aktiivne, elujõuline ja arenev. Tahan siinkohal Riigikogu suure saali puldist tunnustada ja tänada kõiki neid kodanikke, kes on otsustanud liituda, et kodanikuühenduste kaudu arendada Eesti riiki ja nende ühenduste katusorganisatsioonide abil arendada ka kodanikuühendusi endid. Usun, et kõigil meil on põhjust osaleda ühel või teisel moel Eesti riigi arengu suunamisel ja seda võimalust pakub kindlasti vabakond tervikuna. Aitäh ja head arutelu jätku!

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, teile on ka küsimusi. Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea minister! Meile on siin abimaterjaliks antud vabaühenduste värske manifest, kus on head ettepanekud poliitilistele otsustajatele, kuidas kodanikuühiskonda edendada. Ma küsin konkreetset. Üks neist kõlab nii, et riigi kogutud andmed vabaühenduste kohta peavad olema tasuta kättesaadavad kõigile, sest neid on vaja kasutada vabakonna ning riigi suhete kirjeldamiseks ja analüüsimiseks. Kui sa töötasid oma eelmisel töökohal justiitsministrina, siis sa aga ei aidanud kaasa sellele, et äriregistris olevate vabaühenduste andmed muutuksid tasuta kasutatavaks. Praegu vastutad sa valitsusliikmena ka kodanikuühiskonna edendamise eest. Kas nüüd on lootust, et sa toetad andmete tasuta kasutamist ja see osutub võimalikuks?

Siseminister Hanno Pevkur

Sa olid siinkohal natuke ebatäpne. Ka justiitsministrina ma toetasin seda mõtet, et need andmed oleksid kättesaadavad. Küsimus oli peamiselt selles, et tollel kättesaadavusel on konkreetne hinnasilt, mis näitab lisakulu riigi infosüsteemide keskusele. Kui sellel hinnasildil olev summa saab kaetud riigieelarvest, siis kindlasti on võimalik seda teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Lugupeetud minister! Mina õnnitlen ka Reformierakonda 20. aastapäeva puhul! Arvan, et Reformierakonnal on suur panus selles, et Eestis on kodanikuühiskond tekkinud ja tõstab järjest rohkem pead. Mida vähem on riiki, seda rohkem on ju kodanikuühiskonda. Kui riik ei saa hakkama, tulevad appi kodanikuühendused. Siin toodi paar näidet, et kui Päästeameti komandod likvideeritakse, siis tulevad appi abikomandod ja kui politseinikke ei jätku, tulevad appi abipolitseinikud. Ma küsin, kus on see piir, et riigi põhifunktsioonide täitmine ei läheks üle kodanikuühiskonnale.

Siseminister Hanno Pevkur

Ma ei ole nõus väitega, et riik ei saa hakkama. Riik, see olemegi me kõik üheskoos. Ja me kõik üheskoos vastutame oma turvalisuse ja oma vara säilimise eest. Kõik üheskoos me seda teemegi. Kui me räägime näiteks päästeteenistusest või lihtsamalt öeldes pritsumeestest, siis maailmas on mitmesugust praktikat. Võtame Kesk-Euroopa – suuremas osas Kesk-Euroopast osutavadki päästeteenust ainult vabatahtlikud pritsumeeste seltsid. Tõsi, nendele on tagatud olulises mahus riigi tugi, et oleks olemas pritsumasin, et oleks olemas valve. Ka Eestis on juba näiteid selle kohta, et vabatahtlikul pritsumeeste seltsil või vabatahtlikul tuletõrjeseltsil – kes kuidas seda nimetab – on olemas ööpäevaringne valve. Mina ei näe küll midagi taunimisväärset selles, kui kodanikud oma kodukohas otsustavad organiseeruda selleks, et enda ja oma kogukonna vara paremini kaitsta. Eesti on hõreastutusega maa ja on selge, et mida rohkem me väikestes kogukondades mõtleme selle peale, kuidas ennast ja oma ligimesi kaitsta, seda suurem on tõenäosus, et meil on vähem näiteks tules hukkunuid ning meie varaga ei juutu midagi. Siinkohal tahan küll kiita igat vabatahtlikku tuletõrjujat ja vabatahtlikku merepäästjat selle eest, et nad on otsustanud organiseeruda ja sel moel toetada oma kogukonna turvalisemaks muutmist. Kui rääkida piirist, mille kohta te küsisite, siis seda piiri mina ausalt öelda hea meelega ei tõmbakski. On selge, et mida tihedam on asustus, seda suurem on vajadus riikliku päästekomando järele, mis suudab pakkuda 24/7 elupäästevõimekust.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud juhataja! Austatud minister! Mõned teoreetikud on defineerinud kodanikuühiskonda vastasjõuna valitsuste türanniale. Eestis on selliseid kodanikuühendusi marginaalne arv ja nende mõju valitsuse tegevusele väike. Enamik kodanikuühendusi on rakendatud täitma neid ülesandeid, mida valitsus ei suuda või ei taha täita. Nende kohustuste täitmiseks eraldab valitsus üldjuhul ka raha, aga sellega pannakse vabakond sõltuvusse ja kodanikuühendused minetavad oma valitsust survestava rolli. Mis te arvate, kas tänapäeval sellised suundumused tugevdavad või nõrgendavad demokraatiat?

Siseminister Hanno Pevkur

Aitäh! Nagu ma ka oma ettekandes ütlesin, kindlasti peab olema mõistlik tasakaal selle vahel, kui palju eraldab riik vabasektorile toetuseks ja kui palju vabasektor ise oma tegevuseks toetust leiab. Tulles tagasi ühe oma varasema vastuse juurde, kordan veel: Vabariigi Valitsus ja Riigikogu on valitud Eesti kodanike poolt. Vabariigi Valitsus on oma mandaadi saanud ju rahvasaadikute kaudu. Selles osas mina sellist vastandamist küll ei tahaks näha, kuigi me oleme seda aeg-ajalt näinud.

Sedamööda, kuidas areneb kogu ühiskond, areneb kindlasti ka kodanikuühiskond. Ma siin mingisugust survestamist küll ei näe, kui riigieelarvest eraldatakse vahendeid, et kodanikuühenduste katusorganisatsioone või teatud tegevusi rahastada. Siin mingisugust sõltuvussuhet kindlasti ei teki. Aga loomulikult on ampluaa väga lai. Riigieelarvest Kodanikuühiskonna Sihtkapitalile eraldatavad rahasummad, mis lähevad edasi vabaühendustele, on üks pool. Teine pool on needsamad vabatahtlikud päästjad, sh merepäästjad, kellel on selge leping ja kellele on avalik võim andnud õiguse teatud tegevusteks. Nii et riigi poolt vabasektori rahastamise mudelid on väga laia ulatusega. Seetõttu ma siin kindlasti mingisugust vastandamist näha ei taha. Pigem mõtleksin, kuidas leida mõistlik tasakaal riigi rahastatavate vabaühenduste pakutavate teenuste vahel. Samuti on vaja mõelda, kuidas toetada vabaühendusi ka maksumaksja rahakoti abil nii, et vabasektor edaspidigi areneks.

Aseesimees Jüri Ratas

Priit Sibul, palun!

Priit Sibul

Aitäh! Austatud minister! Teie ettekandes oli nimetatud mitmeid väga positiivseid asju, aga üks tendents, millest on pikalt räägitud, pälvis minu erilist tähelepanu. Sain nimelt aru, et osa kodanikuühiskonna organisatsioonidega te plaanite tuleval aastal sõlmida juba pikemaajalisi lepinguid. Ma tahan uurida, kas see on trend. Kas teised ministeeriumid ka teevad seda? Äkki te saate tuua mõned näited, milliste organisatsioonidega ja kui pikaks ajaks need lepingud tehakse? Minu meelest on see väga mõistlik samm. On ju kaua räägitud, et me ei käsitleks kõiki organisatsioone ühetaoliselt ja et kui ministeeriumid on endale partnerid valinud, siis need suhted võiksid olla pikemaajalised.

Siseminister Hanno Pevkur

Seletan seda hea meelega. Ma võtsin selle suuna juba Sotsiaalministeeriumis, hoidsin seda Justiitsministeeriumis ja jätkan nüüd ka Siseministeeriumis. Need kolm ministeeriumi on kas juba sõlminud või sõlmimas pikemaajalisi lepinguid. Sotsiaalministeeriumis puudutab see eelkõige väga olulist naiste varjupaikade teemat, Justiitsministeeriumis samuti väga tähtsat teemat ehk tasuta õigusabi, mille andmiseks me sõlmisime raamlepingu pikemaks ajaks, ja Siseministeeriumi näitena toon vabatahtlikud päästjad. Me oleme võtnud suuna, et lepingud peaksid olema vähemalt paariaastased. Samas rõhutan siinjuures üle, et need saavad olla raamlepingud, sest ükski ministeerium ei tohi ignoreerida riigieelarve baasseadust, mis ütleb, et ei saa võtta kohustusi järgmisteks aastateks ette. Küll on võimalik koostada baasleping ja öelda, et kui riigieelarve võimaldab, siis jätkatakse kas samas mahus või teatud protsendi ulatuses. Aasta lõpus vaadatakse eraldatavad toetussummad üle, aga raampartnerid otsitakse paariks või kolmeks aastaks.

Aseesimees Jüri Ratas

Siim Kiisler, palun!

Siim Kiisler

Aitäh! Hea minister! See viimane vastus oli tõesti südantsoojendav ja positiivne uudis. Aga ma tulen tagasi oma küsimuse juurde vabaühenduste andmete vaba kasutamise kohta. Sa ütlesid, et asi on raha taga. Meil on praegu Riigikogus arutlusel järgmise aasta riigieelarve. Kui Riigikogu liikmed teevad muudatusettepaneku leida eelarves see summa, mille sa ehk saad meile ka täpselt öelda, teades, kui palju selleks raha vaja on, kas siis on lootust, et valitsusliit sellist eelarvemuudatust toetab ja asi saab ära tehtud?

Siseminister Hanno Pevkur

Selle summa saab öelda justiitsminister, kuna see valdkond on infosüsteemide keskuse hallata. Just Justiitsministeeriumist saab tulla see täpne summa. Mis puutub eelarve muutmisse, siis nagu hea küsija väga hästi teab, igal eelarvemuudatusel peab taga olema nii katteallikas kui ka täpne kirjeldus. Aga kindlasti Riigikogu rahanduskomisjon seda ettepanekut arutaks. Kas see leiaks positiivse lahenduse, seda on minul siit puldist hetkel väga raske öelda. Ent jah, pigem on küsimus selles, kas selleks katteallikaid on või ei ole.

Aseesimees Jüri Ratas

Tarmo Tamm, palun!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Hea minister! Mina kiidan ka vabatahtlikke, kes sisuliselt võtavad üle funktsioone, mida riik on seni täitnud. Kui ikka piirkonnas ei ole politseinikke, ei ole päästeteenistust, mis siis kodanikel muud üle jääb – nad peavadki ühinema ja mingil määral oma turvalisuse kindlustama. Fakt on aga see, et täielikku rahalist katet inimestel selleks tegevuseks ei ole. Kui palju on riigi toetust ja kui palju rahva enda kokku pandud raha, on omaette küsimus. Aga kodanikud on sunnitud sellega tegelema, sest riik ei saa hakkama. See on põhiküsimus.

Siseminister Hanno Pevkur

Mina usun, et vabaühendused tekivad oma ülesannete täitmiseks vabatahtlikult. Näiteks inimesed tunnevad, et peaks ühinema naabrivalveks. Nii on kodukant turvalisem ja igale inimesele, kellel tekib mõte sellisesse

piirkonda kurjade kavatsustega minna, on selge, et seal on tal silm peal. Naabrid jälgivad ümbruses toimuvat, räägivad omavahel ja on üldse väga heades suhetes. See muudab ju kogukonna tugevamaks.

Ma loodan väga, et minu järel esinev Artur Talvik toob oma isiklikust kogemustepagasist kas siis Jumindas toimuva või muu baasil näiteid, kuidas ühine tegutsemine kogukonda liidab. Seal ei ole midagi sunniviisilist. Ma ei kujuta ette, et Juminda poolsaarel tegutsev vabatahtlik merepääste või korrakaitsega tegelev üksus teeks seda kuidagi sunniviisiliselt. Siis ei oleks ta ju vabaühendus. Kui inimesed tunnevad, et kodukandi turvalisuse nimel on põhjust ühineda ja jõud liita, siis seda tehakse. Kui ei, on alati võimalik näidata näpuga riigi poole ja öelda, miks te ei tee. Kui on võimalik midagi ära teha, siis mina eelistan ise oma vara kaitsmiseks samme astuda ja mitte näidata kogu aeg riigi peale. Kes see riik on? Riik on rahvas. Jah, me kõik maksame maksumaksjatena raha riigieelarvesse, aga kui meil on soov lisaks maksumaksjate raha eest tehtavale saavutada oma väikeses kogukonnas suuremat turvalisust, siis meil tuleb selle nimel pingutada. Aga me teeme seda vabatahtlikult.

Aseesimees Jüri Ratas

Väino Linde, palun!

Väino Linde

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea ettekandja! Mul on veidi provokatiivne küsimus. Kuidas suhestuvad Eesti erakonnad kodanikuühiskonnaga? Teinekord on kuulda väiteid, et osa nendest on usurpeerinud võimu, eriti parlamendi võimu.

Siseminister Hanno Pevkur

Provokatiivselt ja lühidalt vastates: nii ja naa. Kas rohkem nii või rohkem naa, see on vaataja silmades. Tõsi on aga see, et klassikalises mõistes on erakonnad vabaühendused – vabalt ühist ideoloogiat jagavate inimeste kogum. Demokraatlikud riigid on üles ehitatud niimoodi, et võimu, riigijuhtimist teostatakse vabade valimiste kaudu. Vabadel valimistel võivad kandideerida kõik vabalt organiseerunud kodanikud.

Nagu ma olen mitu korda öelnud, selline riigi ja rahva vastandamine on küll levinud, aga see võib olla populistlik ega vii meid edasi. Kõikidel Eesti Vabariigi kodanikel on õigus koonduda erakonnaks ja seeläbi osaleda riigivõimu teostamises. Seetõttu ei näe mina küll positiivses valguses debatti selle üle, kas erakonnad on rahvast võõrandunud või mitte. Reformierakonnas on 13 000 liiget. Seega 13 000 inimest on vabatahtlikult teada andnud, et need põhimõtted, mis Reformierakonnas kehtivad, neile sobivad. Kui me võtame siin saalis esindatud erakonnad, siin on nad kõik väga suured erakonnad. Järelikult on väga suur hulk inimesi otsustanud toetada teatud mõtteviisi ja teatud väärtushinnanguid – kes liberaalina, kes konservatiivina ja kes mingi muu maailmavaate esindajana. Selline on demokraatlik riigikorraldus. Nagu klassikud on öelnud: demokraatia on üks vastik riigijuhtimise viis, aga paremat pole välja mõeldud.

Aseesimees Jüri Ratas

Neeme Suur, palun!

Neeme Suur

Aitäh, härra juhataja! Minu küsimus lähtub Tarmo Tamme küsimusest. Vastus talle oli selline, et me kõik koos olemegi riik ja me koos teeme riigi turvalisemaks. See tähendab seda, et avalikke funktsioone ei täideta mitte üksnes maksuraha eest, vaid ka vabatahtliku panuse abil. Mida rohkem avalikku teenust osutatakse vabatahtliku panusena, seda rohkem sõltub riigi püsimine sellest panusest. Siit minu küsimus. Me loeme maksuraha väga hoolikalt, kohustame inimesi makse maksma ja loeme saadu senthaaval kokku, peame arvet, kes maksavad ja kes ei maksa. Viimastesse suhtume pahasti ja otsime neid, lootuses, et nad kõik viimaks ikka ilusasti ära maksavad. Meil on terved agentuurid selleks. Aga kui oluline osa avalikust elust püsib püsti vabatahtlikkuse najal, kas siis ei teki teil äkki tahtmine vabatahtlikkust pisut rohkem koordineerida, kuidagi jõuliselt innustada, kalkuleerida, loendada, reglementeerida?

Siseminister Hanno Pevkur

Sellele küsimusele ei saa olla ühte universaalset vastust. Mis puutub erakondade tegevusse, kes on ka vabad ühendused, siis nende tegevuse reguleerimiseks on eraldi seadus, erakonnaseadus. Ka mittetulundusühingute jaoks on olemas eraldi mittetulundusühingute seadus, mis annab üldised raamid, kuidas vabasektor saab toimida ja millised on selle õiguslikud alused. Eestis oli eelmise kuu alguse seisuga kokku 31 254 mittetulundusühendust. Kümmeaasta jooksul on registreeritud mittetulundusühingute ja sihtasutuste

arv stabiilselt, umbes 1500 organisatsiooni võrra aastas kasvanud. See on päris suur hulk.

Tehtud uuringu andmetel on 31% Eesti elanikest viimase aasta jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses. Kui hakata vabatahtlikku tegevust rangelt raami panema, siis see saaks pärsitud. Nagu ma juba oma ettekandes ütlesin, juriidilises mõttes on vabatahtlik tegevus ka mitteorganiseerunud vabatahtlik tegevus. Ei pea olema MTÜ, et kokku kutsuda küla lauluselts või rahvatantsuselts. Saab koos käia, ühiseid asju teha ka ilma reegleid ette kirjutamata. Mina soovin kogu Eesti vabakonnale jõudu, jaksu ja rohkem organiseerumist! Me oleme oma vabatahtliku tegevusega täiesti Euroopa keskmise tasemel, aga võiksime kindlasti olla märksa eespool. Vabakonna hääl on ühiskonnas väga hästi kosta ja üha rohkem see kostma hakkab.

Aseesimees Jüri Ratas

Jüri Morozov, palun!

Jüri Morozov

Aitäh, austatud juhataja! Hea minister! Meie lähiaegade kõige tähtsam ülesanne on majanduse kogutoodangut suurendada, et tänu sellele Eesti inimesed saaksid paremini elada. Milliseid võimalusi või suundumusi te selles osas näete? Me teame, et paljud MTÜ-d tegelevad teenuste osutamisega. Kas te näete võimalust, et riik saaks kas sotsiaalse ettevõtluse kaudu või mingil muul viisil toetada nende MTÜ-de kasvamist tegelikeks tublideks ettevõteteks, kes loovad riigile väärtust?

Siseminister Hanno Pevkur

Aitäh! Kui vabakond ühel päeval tunneb, et vabatahtliku tegevuse seadusega ette antud formaadist on välja kasvatud, ja soovitakse edasi minna ettevõtluse reeglistikust lähtudes, soovitakse asutada äriühing, siis selleks on kõik võimalused olemas. Äriühingud on asutajatena teinud endale kõrvale MTÜ, aga on ka vastupidiseid näiteid, et MTÜ-d on asutanud äriühingu. Nii et oma mõtete elluviimiseks on erinevaid vormeleid. Selles õigusruumis, kus me elame, on raamid niimoodi paika pandud, et MTÜ-l on üks reeglistik ja äriühingul teine. Need peavadki olema erinevad. Aga vaadates Eesti õigusruumi, ma julgen kinnitada, et Eesti õigusruumis kehtivate regulatsioonide taha ei jää küll ühegi soovi elluviimine pidama. Isegi kui MTÜ soovib natukene ettevõtlusega tegelda, et mingit tulu saada, või kui ta soovib asutada äriühingu ükskõik kas siis sotsiaalseks ettevõtluseks või milleks tahes, siis need võimalused on olemas. Ja tegelikult võib rahulikult öelda, et oleks tore, kui me tulevikus näeksime rohkem vabakonna aktiivsemat tegevust mitte ainult oma põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks, vaid ka põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks raha soetamiseks.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Vabandust, head ametikaaslased, selle väikese kõrina pärast, aga mulle tundus, et kuidagi sünge on, kui kardinad on ees. Ja kui päike ei paista silma, siis teeb valgus siin põhjamaa kliimas alati head. Aga läheme edasi oma aruteluga. Ma palun siia Riigikogu kõnetooli vabatahtliku tegevuse edendaja ja filmiproduktendi Artur Talviku!

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Tere, head riigikogulased! Mina olen vabatahtlik. Minu tegevust juhivad vaba tahe. See vaba tahe ei tähenda seda, et ma teen, mida ma tahan, vaid omast vabast tahtest tahan ma kujundada poliitikat, tahan osaleda meie ühise ruumi kujundamises. Ja sellest vabast tahtest ma saan tohutu positiivse emotsiooni. Aga mitte sellest emotsioonist ei taha ma täna siin rääkida, vaid ikkagi kodanikuühiskonnast.

Kodanikuühiskonnast räägitakse praegu palju, kodanikuühiskonna mõistet aga tõlgendatakse väga erineval moel. Kodanikuühiskonnas on justnagu palju sagimist, justkui kõva tegevus käib. Ka semantiliselt võttes on asjad paremaks läinud. Enam ei räägita kolmandast sektorist, sellisest mitte hakkama saavast sektorist, vaid räägitakse vabakonnast. Enam ei räägita nii palju mittetulundusühingutest ehk ühingutest, mis mitte mingisugust tulu ei too, vaid räägitakse vabaühendustest. Ja seda kõike kuulates tundub, et asjad on justkui hästi.

Aga kodanikuühiskond, millest mina rääkida tahan, on ühiskond, kus kogu ühiskond on kodanikuühiskond. Meie kõik oleme selle kodanikuühiskonna liikmed ja meie kõik vabast tahtest tahame kujundada selle ühiskonna poliitikat. Selleks, et me seda kujundada saaksime, oleme kogunenud kogukondadesse – ükspuha, kuidas neid praegu nimetatakse.

Ka kogukonnast saadakse erineval moel aru. Kui Obama räägib siin, ma ei tea, rahvusvahelisest kogukonnast ja mõni vallavanem räägib oma vallast kui kogukonnast, siis mina mõtlen kogukondade all siiski kogukondi, kes esindavad vähemuste huve. Ja eriti hästi tunnen ma kogukondi, mis on geograafilised kogukonnad, mida võiks

võrrelda asumiseltside või külakondadega. Ja nendes kogukondades on julged kodanikud, kes tõesti tahavad sekkuda poliitika loomisse. Aga just sel hetkel, kui nad tahavad poliitikat jõuliselt kujundada, tuleb kuskilt klaaslagi või müür ette või mis see metafoor ongi. Räägitakse ka teerulli poliitikast jne. Ning see on asi, millest me kodanikuühiskonnas peaksime lahti saama või üle saama. Ma ei tea selle põhjusi. Üks nendest põhjustest on kindlasti usaldamatus. See on kahepoolne usaldamatus või kolme- või neljapoolne. Ma ei tahaks siin midagi vastandada, aga võimalik, et see on niisugune mõnes mõttes põhimõtteline küsimus, et me käsitleme oma ühiskonda n-ö teenuseühiskonnana, kus inimesed on maksumaksjad, kodanikud on maksumaksjad ning selle maksu eest peaks neile justkui teenust pritsitama. Ja kui neile teenust ei pritsita, siis nad lähevad teise teenusepakkuja juurde.

See ei ole see kodanikuühiskond, kus ma elada tahaksin. Kodanikuühiskond on julgete kodanike ühiskond. Need julged kodanikud moodustavadki ühiskonna julgeoleku. Meil räägitakse praegu palju julgeolekust ja selle raames ka sellest, et NATO aluslepingus on olemas artikkel 5. Väga paljud isegi teavad, mida see artikkel sisaldab. Samas väga vähe räägitakse ühest teisest artiklist 5. See on Euroopa Liidu alusleping, kus on artikkel 5, mis räägib subsidiaarsuse printsiibist ehk sellest printsiibist, et otsused peaks tehtama võimalikult madalal tasemel. Kordan: võimalikult madalal tasemel! Seda subsidiaarsusprintsiipi me peame meeles, kui me suhestame Eesti riiki Euroopa Liiduga, aga oma riigi sees me unustame subsidiaarsusprintsiibi ära. Otsustamise tasemed liiguvad kogu aeg kõrgemale, kaugemale rohujuuretasandist. Ja võib isegi öelda, et Eesti ühiskonnas on harjumatu, et rohujuuretasand üldse mingisuguseid otsuseid teeb.

Ma toon siin ühe näite ka. Võib-olla subsidiaarsuse puudumine on üks põhjus, miks selline justkui klaaslagi on kodanike ühiskonnal ees. Ma toonitan: kodanike ühiskonnal. Kasutaksin seda sõna just nimelt mitmuses, et vähendada individualismi mõju Eestis. Aga nüüd see näide. Ma elan piirkonnas, mis on väga suurte piirangute piirkond, ehk Lahemaa rahvusparkis. Selles piirkonnas tehakse aeg-ajalt uusi kaitse-eeskirju, uusi regulatsioone, kuidas me seal elada võime. Nende regulatsioonide väljatöötamise käigus toimuvad kaasamisprotsessid ja need on sellised üsna tüütud protsessid, kui te ehk oskate ette kujutada. Aga nende kaasamisprotsesside käigus kutsutakse kohale eraisikuid ega olda harjutud suhtlema kogukonna kui tervikuga. Me tulime kogukonnaga välja ettepanekuga, et väga tore, vaadake, meil on siin kogukond ja me oleme valmis elama selles piirangutega tsoonis, aga me tahaks teiega diili teha. Me tahaks selle eest, et meid käiakse vaatamas kui pärismaalasi ja et me tohime ehitada ainult ühte sorti katuseid, midagi vastu saada – midagi, mis võib-olla ka kultuuripärandi mõttes oleks oluline. Ja me ütlesime, et andke meile vastu õigus jagada kalastamislube. Kui me sellise ettepanekuga välja tulime, siis ehmatas ametkond ära ja ütles, et oot-oot-oot, see pole küll koht, kus teie võite otsustada. Me küsisime, miks me ei või seda otsustada, kui teie võite otsustada, missugused katused meil olema peavad. See on tüüpiline näide subsidiaarsuse puudumisest või usalduse puudumisest, kartusest lubada otsustada asju võimalikult rohujuuretasandil.

Aga ma tahan ka kiita. Mulle tegelikult väga meeldib see, et päästmine on suures osas läinud vabatahtlike kätte. Ma olen ise ka vabatahtlik päästja. Ma olen vabatahtlik merepäästja ja me tegime muidugi oma päästeühingu vabatahtlikult, mitte sellepärast, et kuskil keegi otsustas, et nüüd te peate seal hakkama asutama oma mingisugust päästeühingut. See on üllatav, kuidas niisuguse vabatahtliku päästmise alusel võib tekkida väga tugev kogukond – just nimelt päästmise alusel. Kogukonnad võivad ju muutuda väga ksenofoobseks. Aga päästjaks olemise eeldus on see, et sa lähed päästma igatühte, hoolimata tema soost, sättumusest, rahvusest, vanusest – ma ei tea veel, millest. Sa lähed teda lihtsalt päästma, olenemata tema sotsiaalsest kuuluvusest ja kõigest muust. Riisalu, ärge kommenteerige minu kõne ajal, palun!

Luues seda päästeseltsi, me alustasime kogu tegevust, kasutades oma vara ehk oma paate, oma päästevahendeid – kõike seda, pluss oma aega. Kord oli üks meie liige tähele pannud, et Veeteede Ameti hoovi peal seisab juba mitmendat aastat üks vana paat. Me mõtlesime, äkki me võiks selle endale küsida, et sellega oma n-ö merepäästevõimekust suurendada. See oli pikk protsess ja selle protsessi ajal küsisid ametnikud mult, miks just teie peate selle saama. Siis ma väga veenvalt seletasin neile, et meil on olemas vahendid, et see paat korda teha, ja meie kogukond tahab sinna raha panna, et kohalikku päästevõimekust suurendada. Nüüd ma võin öelda, et ma tegelikult bluffisin, sest ma ei teadnud, kust vajalik raha tuleb. See oli päris suur summa, üle 10 000 euro.

Aga kui me olime selle paadi sinna kohale toonud ja seda remontima asunud, siis hakkas toimuma teatud mõttes väike ime. Kogukonna liikmed, kes kunagi varem ei olnud ennast näole andnud, tulid äkki kuskilt maa alt välja. Nad olid kogu aeg oma aias istunud, aga nüüd teatasid üksteise järel, et ma tahaksin aidata teil seda paati korda teha. Poisid, te teete head asja, ma tulen toon teile, ma ei tea, lihvimismasina, toon teile värvi, ostan teile uued söukruvid. Ausalt, mul usk Eesti riiki ja usk Eesti inimestesse kardinaalselt muutus. Ma olin tõesti nagu kuskil muinasjutus, ma ei uskunud oma silmi ega kõrvu. Aga see sai teoks!

Jaa, ma arvan, et tugev kodanikuühiskond on selline kodanikuühiskond, mis saab ise hakkama, mis rahastab ennast ise, kus inimesed tegutsevad vabast tahtest ega ürita ennast sättida riigi või valitsuse nisa otsa, et kuskilt eelarvest pidevalt pealevoolu saada. Võib-olla see ongi nüüd õige koht öelda lõpetuseks paar sõna

rahastamise ja rahastamise ettepanekute kohta. Me räägime praegu palju kaasavast eelarvest ja kaasava eelarve tegemisest. Tugeva kodanikuühiskonna sünniks peaks olema kodanikel ka õigus ise oma raha suunata – mitte esindajate kaudu, vaid päris ise kuhugi ühingutesse, mis nende kogukonda tugevdavad ja näiteks nende turvalisust tagavad. Ma olen kaua mõelnud selle peale, miks ei võiks kodanikud suunata mingisuguse protsendiosa oma tulumaksust niisuguste ühingute toetuseks. See tekitaks olukorra, kus me näeksime tõesti ühinguid, mida kodanikud vajavad. Seal on mingisugused ohud olemas, aga see on teema, mille üle Riigikogu võiks debatte pidada. Teiseks, projektipõhine rahastamine on tore asi ja kindlasti on projekte, mida on vaja teha. Mina käsitan projektipõhist rahastamist pigem kui tõuke andmist kodanikuorganisatsioonidele. Kui nad aga selle projektipõhise rahastamise peale kogu oma tegevuse üles ehitavad, siis see on omamoodi absurd. See ei tee neid tugevaks, ütleme niimoodi.

Lõpetuseks tahan kõiki üles kutsuda osalema rohujuuretasandil mingisugusteski ettevõtmistes oma kogukonna heaks. Seda võiks teha ka parlamendiliikmed – võiks mitte käia lihtsalt õpetamas, kuidas elu peaks olema, vaid käia osalemas, et saada aru, kus kohas on see klaaslagi, mis päris tõelise kodanikuühiskonna tekkimist praegu veel takistab. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud ettekandja! Teile on ka tublisti küsimusi. Andres Herkel, palun!

Andres Herkel

Aitäh, austatud juhataja! Mu nimi jäi tabloole tegelikult soovist esitada küsimus siseministrile. Vahepeal aga mõtlesin, et äkki annab härra Talvik sellele küsimusele hoopis huvitavama vastuse. Nimelt, siseminister väitis täiesti õigesti, et klassikalises mõttes on erakond ka vabaühendus ja vabakonna osa. Eestis on erakondadele seadustega kehtestatud reeglid ja mitmed eelised, eriti rahalised. Sellega on nad muust vabakonnast üsna selgelt eristatavad. Esimene küsimus on, kas see on õige. Ja teiseks, mil määral vabakond üldse tajub Eestis erakondi kodanikuühiskonna osana?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Ma ei saa rääkida kogu vabakonna eest. Ma ei tea, kuidas vabakond seda tajub. Ma tean, kuidas mina tajun või mõned minu tuttavad tajuvad. Ma arvan, et tugeva kodanikuühiskonna sündimiseks, nagu ma juba mainisin, oleks ühiskonnas vaja tunduvalt enam filantroopsust, kui nii võib öelda. Mõtlen arusaamist, et organisatsioone peaks üleval pidama liikmemaksudest, annetustest ja toetustest. Just Riigikogu peaks looma tingimused, et selliseid võimalusi aina rohkem juurde tuleks. Isegi siis, kui toimub see nn katuserahade jagamine, mida meie nimetame poliitiliseks kintsukraapimiseks, mis on vabaühendustele üsna alandav, isegi siis, kui seda raha jagatakse, peaks see olema suunatud filantroopse mõttelaadi levikule ühiskonnas. Kui antakse raha, siis antagu nendele, kes ise ka raha juurde otsivad.

Mis puutub erakondadesse, siis nemad peaksid ennekõike olema eeskujuks kogu ühiskonnale sellise n-ö ise hakkama saamise ühiskonna tekkimisel. Ehk minu selge seisukoht on, et vabakonda eristab erakonnast just nimelt see riigi nisa otsas rippumine, st need tohutud summad, mis eelarvest erakondadele ülalpidamiseks tulevad. Erakonnad võiksid täpselt samamoodi elada liikmemaksudest, annetustest, ma ei tea, sponsorlusest teatud tingimustel. Ja siis me võiks käsitleda erakondi n-ö võrdväärse osana vabakonnast, kodanikuühiskonnast. Oli mu vastus piisav?

Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud Artur! Sa rääkisid kaasamisest, sa rääkisid vabatahtlikust merepäästest. Meie istusime möödunud ööl siin ja arutasime ühte eelnõu, mis on tulnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist. See oli meresõidu ohutust puudutav eelnõu, mille abil muu hulgas tahetakse vähendada väikelaevnike õigust tarvitada alkoholi, kui nad on merel. Minu küsimus sulle on kaheosaline. Kas vabatahtlikke merepäästjaid ka kaasati selle eelnõu koostamisse ja kuidas sina suhtud sellesse, et merel tohivad väikelaevnikud napsitada, nii et nende veres on 0,5 promilli alkoholi?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Mina suhtun asjasse normaalselt, n-ö *common sense* võiks olla see, millest merel paati juhtides lähtuda. Kui sa, ma ei tea, ühe õlle jood või võtad näiteks ühe väikse rummi, siis see ei ole mingisugune probleem. Aga

probleem on selles, et kahjuks selle ühe rummiga ei piirduta. Minu päästmiskogemus on selline, et enamikul kordadest me käime päästmas liigselt alkoholi tarbinud inimesi, kes on paati juhtides merele läinud. Mis puutub kaasamisse, siis ma ei armasta sõna "kaasamine", ma räägiks pigem osalemisest. Kodanikuühiskonda või seda rohujuuretasandit tuleks käsitada võrdväärse partnerina ja n-ö lokaalse eksperdina. Olulisem on, et see lokaalne ehk kohalik ekspert osaleks selliste seaduseelnõude ettevalmistamisel.

Aseesimees Jüri Ratas

Mati Raidma, palun!

Mati Raidma

Aitäh! Mul on ka kahe poolega küsimus. Me räägime siin ühendustest ja nende võrgustikest jms. Ma tahan küsida sinu enda kohta: kui mitmes organisatsioonis sa esindatud oled? Ja kuidas tunne on, kas see arv võib veel kasvada? Kas sa soovid osaleda võimalikult paljudes organisatsioonides, et oma mõtteid ellu viia? Kas siin on veel arenguruumi? Teine küsimus on klaaslae või õigemini klaasseina kohta. Mere- ja järvepääste on hea näide, et on olemas ka klaasseinad, mida kujutavad endast organisatsioonidevahelised eriarvamused. Kuidas nendest seintest lahti saada? See on ilmselt sama tähtis kui klaaslae likvideerimine.

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Kõigepealt nendest seintest. Minu arvates võiks Eesti olla võimalikult horisontaalne ühiskond. Vertikaalsust võiks võimalikult vähe olla. Võib-olla lagi on tõesti vale sõna, aga ma nimetasin ka müüri või seina. Ja need laed ei ole alati avaliku võimu ja rohujuuretasandi vahel, vaid need on ka rohujuuretasandis endas, need on rohujuuretasandi ja ettevõtjate vahel jne. See on nagu mitmekihiline asi ja seda ei tohiks võtta vastandamisena: avalik võim *versus* elanikud või kodanikud.

Minu enda tegemistes on lagi käes. Muuseas, kui rääkida väga paljudest ühingutest, siis juhin tähelepanu, et merepäästes on kaks esindusorganisatsiooni. Ma olen näinud väga palju vaeva, et need ühineksid. Olen kirjutanud umbes 20 punktist koosneva kirja mõlemale osapoolle, selgitamaks, miks on see jama, et meil on kaks ühingut. Aga see ei ole täna peamine teema. Kui ma endast räägin, siis minu vabatahtlikul tegevusel on igal juhul lagi ees. Eelmist aastat kokku lüües sain umbes kolm ja pool kuud, mis olid sisustatud tõesti vabatahtliku tegevusega. Olen viimasel ajal väga paljudest ettepanekutest ühes või teises ettevõtmises osaleda ära öelnud, sest neid asju, mis mul või õigemini meil – ma toonitan, mitte ainult mul, vaid meil kogukonnas – pooleli on, on palju ja need võtavad väga palju aega ära. Kodanikuühiskond, millest ma räägin, on noor, ja sinna läheb praegu palju aega.

Aseesimees Jüri Ratas

Aivar Riisalu, palun!

Aivar Riisalu

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma tean kindlalt, et sinu näol on tegemist Eesti patrioodiga. Kuna rahvusvaheline olukord on mõnevõrra muutunud, siis mu küsimus puudutab seda, et meil on olemas vabatahtlikud abipolitseinikud, meil on olemas vabatahtlikud päästjad, meil on Kaitseliit. Sa oled aktiivne päästetöös ja tegeled oma kodukandis ka siseturvalisuse tagamisega. Mis sa arvad ettepanekust, et teie oleksite kogu oma aktiivse seltskonnaga Kaitseliidu üksusena relvastatud, varustatud, välja õpetatud nii sõjaliseks, politseiliseks kui ka päästealaseks tegevuseks ning tagaksite selles piirkonnas täieliku turvatunde kogu laias riskide diapsoonis? Olgem ausad, Vene dessant võib maabuda Juminda poolsaarele juba mõne aasta pärast ja tema operatiivne tõrjumine võiks ehk olla ka kohalike meeste ülesanne. Kas tasuks kaaluda neid ülesandeid kokku panna?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Jaa, me oleme selleks valmis, et Vene dessant maabub Juminda poolsaarele. Ära muretse! Aga kogukonnale n-ö militaarse oleku pealesurumine on väga keeruline teema. See valmisolek peab kogukonnas n-ö rohujuuretasandilt tulema. Ei ole niimoodi, et Kaitseliit tuleb ja ütleb, et kuulge, te olete siin lahe seltskond, tegelete siseturvalisusega, võtke üks kohustus veel juurde. See peab käima niimoodi, et kogukond ise saab aru, et kuule, see on ju päris huvitav mõte. Muuseas, me oleme arutanud seda, et kui meil on paadid ja laevad ning kui Kaitseliidul on mingisugune meredivisjon, siis äkki peaks selle divisjoniga koostööd tegema. Vahest otsida ühiseid jooni. Meil on ju paadid olemas, me võime kas või kaitseliitlasi kuhugi transportida või ükstaspuha, mida teha, et see koostöö algaks. Aga valmisolek peab tulema kogukonnast endast. Teoreetiliselt

on meie kogukonnas see valmisolek olemas. Aga kas nad tahavad organiseeruda otseselt Kaitseliitu? Koostööd kindlasti tahaks teha.

Aseesimees Jüri Ratas

Tiit Tammsaar, palun!

Tiit Tammsaar

Tänan, härra juhataja! Hea ettekandja! Minu meelest oli suurepärase, et sa subsidiaarsuse printsiibi Riigikogule jälle kord meelde tuletasid. See kipub siin suures saalis ununema, mis seal salata. Sa räägid merepäästest, mul on rohkem kokkupuutumist priitahtlike pritsimeestega. Oli aeg, kui toetati tublisti priitahtlikke tuletõrjujaid, siis järsku võeti neilt peaaegu kõik rahad ära. Autod olid olemas, mehed olid olemas ja vallad hakkasid seda suure hädaga ise korraldama. Väga paljud üksused aga lõpetasid tegevuse. Nüüd liiguvad asjad positiivses suunas ning kiidetakse, et vaat kui tublid te olete. Mis sa arvad, kas proportsioon vabatahtlik *versus* riiklik on praegu paigas või võiks mingeid muid suundumusi olla?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Mina ei kardaks anda riigi funktsioone veel rohkem vabatahtlike kätte. Aga peab arvestama sellega, et lagi tuleb ette. Selge see, et kui juhtub mingi mastaapne õnnetus, siis meie oma vabatahtlikega võime seal abiks olla, aga kõike peavad juhtima ja koordineerima profid. Täpselt samamoodi peavad asjad balansis olema tuletõrjes. Küsimus on, kas professionaalide pärusmaale kuuluvad suured ohud on riigi kaetud. Väikeste ohtudega ehk siseturvalisusega võiksid tegeleda kogukonnad. Üleval rõdul on muuseas fotosessioon!

Aseesimees Jüri Ratas

Kadri Simson, palun!

Kadri Simson

Aitäh! Lugupeetud Artur Talvik! Teie lugu sellest, kuidas ühe päästepaadi renoveerimine suurendas teie usku Eesti riiki, oli väga liigutav. Aga minu küsimus on paari aasta taguse aja kohta. Aastal 2012 te olite üks eestkõneleja ACTA-vastastes meeleväljendustes. Te ütlesite, et soovite meelt avaldada ülbete poliitikute vastu, kes ei kuula oma kodanikke, ja kaitsta demokraatlikke põhiõigusi. Meie toonane peaminister on nüüd saanud Euroopa Liidu digivolinikuks. Kas te usute praeguses olukorras, et nendest meeleväljendustest, mis ei olnud ainult Eestis, vaid üle Euroopa, oli kasu ja ACTA jääb vastu võtmata?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

ACTA-vastased demonstratsioonid olid üks esimesi tõelise kodanikuühiskonna samme Eestis. See oli kohmakas, aga õnnestunud samm. Ma arvan, et sellest oli väga palju kasu, seejuures ka selles mõttes, et hakati aru saama, mis asi on tõeline kodanikuühiskond. Inimene, kelle vastu tookord suures osas protestiti, on praegu tõesti digivolinik. Esialgul on suur küsimärk, kas ta on olnud õppimisvõimeline ja tänu ACTA protestile muutuse läbi teinud. Ka ei tea me, kas tema määramise taga on selline, kuidas öelda, küüniline poliitika, et inimene lihtsalt pandi kuhugi ametisse, sest mingi koht jäi üle. Ma ei oska sellele vastata. Aga ACTA-vastaseid demonstratsioone ma pean igal juhul oluliseks just nimelt Eesti tõelise kodanikuühiskonna tekkimise mõttes. Digiküsimustes ma ei ole kindlasti spetsialist, aga kui ma näen kuskil ülbust ja üleolekut, siis ma hakkan vastu. Ja ma arvan, et iga kodanik peaks seda tegema.

Aseesimees Jüri Ratas

Ken-Marti Vaher, palun!

Ken-Marti Vaher

Austatud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Nii nagu teie olete vabatahtliku päästetegevuse ja üldse turvalisuse edendamisel palju teinud, oli ka mul oma endises ametis hea võimalus panna õlg alla paljudele tegevustele, mis puudutasid priitahtlikke päästjaid ja abipolitseinikke. Siin on räägitud riigi nisa küljes olemisest. Viimastel aastatel on riigi toetus priitahtlikele päästjatele ja päästekomandodele märkimisväärselt kasvanud. Aga meil on üks ühing, vabatahtlike Päästeliit, mis on katusorganisatsioonina teie keeli poliitilise kintsukraapimise tulemusena kuus või seitse aastat saanud siit saalist iga aasta hilissügisel märkimisväärse rahasumma ja sellega oma tegevust finantseerinud. Mu küsimus on lihtne: kuidas võiks see katusorganisatsioon, kui

riigieelarvest raha ei tuleks, iseseisvalt hakkama saada?

Vabatahtliku tegevuse edendaja Artur Talvik

Ma olen selles organisatsioonis lihtliige, aga ma olen üritanud seal juurutada mõttelaadi, et me peame ise hakkama saama. Ise hakkama saades oleme tugevamad partnerid olgu valitsusele või üksipuha kellele, kellega me oleme lepingulistest suhetes. Selle tugevama partnerluse tekkimiseks peaks vabatahtlike päästjate rahastamine olema sõltumatu. Praegu on see avaldus siin samamoodi sees. Pöörake sellele avaldusele tähelepanu: selles öeldakse, et meil on raha vaja rahaotsijate palkamiseks ehk nende inimeste palkamiseks, kes jutuks olnud filantroopiat ühiskonnas propageeriks, kes seletaks ettevõtjatele ja kodanikele, et meie oleme teie turvalisuse tagajad, teie aga tagage meie sõltumatus ja tugevus.

Mis puutub riigi nisa otsas olemisse, siis seal on selge vahe sees. Kui me tegeleme kogukonna turvalisusega ja meil on mingisugused autod ja nendega on seotud mingid püsikulud, siis seda peaks riik siiski toetama. Aga ma ei arva, et kogu tegevust peaks riik toetama. Loomulikult peab päästmist toetama ja see ongi reguleeritud. Ent kohalikud ühingud muutuvad tugevamaks siis, kui kogukond saab aru, et need on nende ühingud. Teisest küljest aga ei tohiks neid ühinguid päris üksi jätta. See küsimus tuleb valitsuses või, ma ei tea, Riigikogus väga hästi läbi mõelda, et neil oleks riigieelarvelised võimalused, oleks tingimused oma nii vajaliku töö tegemiseks. Näiteks võib tuua nende ühenduste käsutusse kas või mingisuguste riigi bilansis olevate hoonete andmise. See ei pea alati raha olema. Abiks võib olla ka õigusnormistik, mis vähendab kägistavat bürokraatiat. Neid hoobasid on mitu, aga suund selle poole, et me saame ise hakkama, samamoodi nagu saavad rootslased ja norralased, nagu saab merepääste väga paljudes muudes maades ja ka tuletõrje väga paljudes Euroopa riikides, võiks olla hea suund. See on alus tugevale partnerlusele. Ma toonitan sõna "partnerlus". Praegu on ametnikel üldiselt seisukoht, et oo, vabatahtlik tekkis, seega nad said uue alluva. Selle alluvussuhte lõhkumiseks ongi rahastamismudeli sõltumatuks muutmist vaja.

Aseesimees Jüri Ratas

Austatud Artur Talvik, tänan teid ettekande eest ja vastuste eest! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja palun Riigikogu kõnetooli Siim Kiisleri! Kaheksa minutit.

Siim Kiisler

Austatud juhataja! Hea Riigikogu! Kõigepealt juhin teie tähelepanu sellele, et meie tänasele arutelule on esitatud ka üks kirjalik dokument. See on vabaühenduste manifest alapealkirjaga "Mis kasu riik vabakonnast saab ning kuidas seda veelgi suurendada". Selles on kirjas väga selged ja konkreetsed ettepanekud, millesse palun kõigil tõsiselt suhtuda ja kaaluda, kas te oleksite valmis kõiki või vähemalt osa neist ettepanekutest toetama. Kui ma arutasin neid ettepanekuid EMSL-i auväärt juhi Maris Jõgevaga, siis ta märkis, et selles manifestis kajastuvad kolm olulisimat valdkonda ja et nende peamised ettepanekud ei ole oma olemuselt üldse mitte uued. Nende teemade tõstatamisest võib lugeda ka Riigikogu stenogrammidest, mis kajastavad kaks aastat tagasi, neli aastat tagasi, kuus aastat tagasi toimunud EKAK-i ehk Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni rakendamise arutelusid.

EKAK-i eesmärk on luua Eestis keskkond, kus ettevõtlike inimeste ühendused saavad kasvada, areneda ning teha tööd ühiskondlike probleemide lahendamise ja oma eesmärkide saavutamise nimel. Ja me võime tõdeda, et võrreldes ajaga 12 aastat tagasi, kui EKAK, see väga hea dokument, vastu võeti, on asjade seis tunduvalt paranenud. Kogu see paranemise tee on olnud konarlik ja käänuline, aga suund on olnud selgelt õige. Seda enam on raske leppida sellega, et mõned suhteliselt lihtsad ja samas väga vajalikud sammud kodanikuühiskonna edendamiseks on arutluse all olnud iga kahe aasta tagant, kuid endiselt on need sammud astumata. Näiteks on arusaamatu, miks me ikka veel vaid arutleme selle üle, et riigi kogutud andmed vabaühenduste kohta peavad olema tasuta kättesaadavad kõigile, sest neid on vaja kasutada vabakonna ning riigi suhete selgitamiseks ja analüüsimiseks. Tänasest siseministri sõnavõtust selgus, et oleme selles asjas endiselt nullpunktis ja suhtumine probleemi lahendamisse on leige.

Teise näitena tooksin välja, et värske manifest viitab taas: "Riigikogu töö tuleb muuta avatumaks, kaasates otseseid eelnõu sidusrühmi komisjonides toimuvatesse aruteludesse." Raske on mõista, miks eelnõu sidusrühmade kaasamine nii vaevaliselt läheb. Alles mullu oli arutluse all ettepanek, et Riigikogu juhatus määraks ära ja kirjutaks nimeliselt ette, millised vabaühendused võivad eelnõude aruteludes osaleda. Uskumatu! Need näitena toodud probleemid võiksid olla kahe aasta pärast järgmisel Riigikogu arutelul päevakorralt maas ja ma usun, et järgmise aasta märtsis loodav valitsusliit on selle saavutamiseks täiesti võimeline.

Isamaa ja Res Publica Liit peab vajalikuks ning juba pärast lähiajal toimuvaid valimisi täiesti jõukohaseks astuda peale nende näidete veel mitmeid samme kodanikuühiskonna edendamiseks. Neist olulisemadena

nimetan järgmised eesmärgid: esiteks, luua sotsiaalsete ettevõtete stardi- ja kasvutoetus ning teha seda Kodanikuühiskonna Sihtkapitali iga-aastase eelarvelise rahastuse suurendamise teel vähemalt 300 000 euro võrra; teiseks, luua sotsiaalsete ettevõtete inkubaatorid kahes Eesti piirkonnas ja kolmandaks, korrastada vabaühenduste rahastamise praktikat, võttes laiemalt kasutusele mitmeaastased lepingud ministeeriumide ja nende strateegiliste partnerite vahel. Väga meeldiv oli kuulda, et ka siseminister peab seda sammu oluliseks. See on selge ühisosa meie eesmärkides.

Nagu näete, on suhteliselt lihtne astuda konkreetseid samme juba lähiajal. Julgustagu need näited meid uskuma, et kõik ei pruugi sumbuda keerulistesse ja tavainimesele raskesti mõistetavatesse aruteludesse. Avalikus sektoris teatud selgeid muudatusi tehes saab anda vabaühendustele rohkem võimu ning muuta nad vähemalt osaliselt kulutajatest teenijateks. Hetkeseisu vaadates tuleb tõdeda, et praegune valitsusliit ühtegi sammu kodanikuühiskonna tugevdamiseks astunud ei ole. Seda peame kahetsusega, kuid ühemõtteliselt tõdema. Pigem oleme olukorras, kus tuleb tõsiselt arutada, kuidas kodanikuühiskonna edendamise tõeline eestvedaja KÜSK ehk Kodanikuühiskonna Sihtkapital peab toime tulema toetusprogrammide rahaliste mahtude vähenemisega. Nimelt, juba järgmisel aastal ei avane enam Šveitsi toetusfondist vabaühenduste toetamise uusi voore ning nende võimalused saada materiaalselt abi on ilmselgelt väiksemad.

Kui rääkida praeguse valitsusliidu sammudest kodanikuühiskonna edendamisel, siis tegelikult on Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide liit mind kahel korral tõsiselt üllatanud. Esimene kord oli siis, kui see valitsusliit tõstis julgelt ja jõuliselt oma lipukirjaks kaasamise, mis kõlas eriti uue Riigikogu esimehe sõnavõttudes. Need olid võimsad avaldused ja viisid ootused väga kõrgele. Nüüdseks olen aga saanud hoopis teistsuguse üllatuse osaliseks. Nii räigelt pole kodanike seisukohtadest ja vabaühenduste kaasamisest üle rullitud enam kaua aega. Ausalt öeldes ei mäletagi, millal viimati nii julmalt käituti. Iseloomulik on, et mitte keegi ei räägi enam sellest, et Riigikogu teerull sõidab üle opositsiooni. Varem oli see õige tavaline. Nüüd mõeldakse Toompea teerulli all hoopis aktiivsete kodanike arvamusel ülesõitmist. See teerull, mis eile siin Toompeal kohal oli ja puuetega inimeste esindusorganisatsioonide loosungitest üle sõitis, oli vaimses mõttes siin saalis olemas juba palju varem – siis, kui arutati muid eelnõusid. On hea, et üsna pea toimuvatel Riigikogu valimistel saavad aktiivsed kodanikud võrrelda erakondade programme ja lubadusi EKAK-i põhimõtete ja väärtushinnangutega. Ilmselt on seejärel ka sisulisi muudatusi oodata, eriti kui vabakond lubaduste täitmist järjekindlalt nõuab.

Lõpetuseks kinnitan, et kodanikuühiskonna edendamine ei õnnestu, kui avalik sektor end teatud asjades ei muuda. Ja nendele konkreetsetele, vahest mitte väga suurtele muudatustele järgneb ehk uus, sisuline ja märgatav edasimineku meie vabaühenduste tegevuses. IRL on sellisteks muutusteks valmis. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Ma palun Riigikogu kõnetooli Inara Luigase! Kaheksa minutit.

Inara Luigas

Austatud kolleegid! Lugupeetud istungi juhataja! Ma alustan oma kõnet teemal, mis kodanikuühiskonnas ehk kõige rohkem valu teeb. Hea kodanik tunnetab oma kohta maailmas teiste inimeste seas ja mõistab, et elusolendid on asjadest tähtsamad. Paljud meie ühiskonna liikmed on aga tõrjutud, kui mitte öelda, et hüljatud seisus. Nad on meie hulgast eemale peletatud, sunnitud heitunudena elama nurga taga ja pimedas. Nende jaoks on justkui tekkinud mingi oma, teistsugune olelusvõitluse maailm, kust neil ei ole väljapääsu ja mille olemasolu muu ühiskond isegi tunnustada ei taha. Selles maailmas ei ole lootust ega helget homset. Ainuke formaalne puutepunkt edu-Eestiga on riigi poolt vastu tahtmist visatav abiraha. Need sandikopikad ei võimalda puuetega inimestel ei toime tulla ega end ravida, rääkimata puuet kompenseerivast integratsioonist meie ülejäänud ühiskonnaga.

Esmakordselt komisjonis töövõimereformist kuuldes oli raske oma kõrvu uskuda. Tavaliselt on nii, et kui miski on liiga hea, et olla tõsi, siis see ka tõsi ei ole. Kuulasin imelist slaididega ilmestatud ettekannet, mille koostamisel olid puuetega inimeste küsimused põhjalikult läbi töötatud, ja mõtlesin, et Eesti on viimaks suureks kasvanud. Me hakkame jõudma järgmisesse arenguetappi. Me ei pea enam Soomele alt üles vaatama ja imetlema, kui inimsõbralikult on seal lahendatud puuetega inimeste küsimused, kuidas on nad toodud päevavalgusse ja saanud ühiskonna täieõiguslikeks liikmeteks.

Tänu töövõimereformile astub Eesti väga suure ja olulise sammu. Oleme asunud realselt looma sotsiaalselt lõimunud ühiskonda, mis ei sunni osasid meist olema ühiskonna varjatud soppides ja seal oma muredega ükski hakkama saama. Oleme hakanud looma sellise ühiskonna vundamenti, kus ka tervisekaoga inimesed on oodatud, kus nad on maksimaalselt võimalikul viisil kaasatavad meie igapäevastesse tegemistesse ja röömudesse.

Nii nagu reform ise on uus kvaliteet meie sotsiaalses arengus, näitas oma positiivset palet sellel arutelul ka

Riigikogu. Parlament on seda teemat menetledes olnud kõike muud kui valitsuse kummitempel. 23 sisulist sotsiaalkomisjoni koosolekut, sealjuures koos puuetega inimesi esindavate organisatsioonidega – see räägib iseenda eest. Riigikogu ukсед on lahti ja seadusandjad võtavad kuulda inimesi, kes on asjaga seotud ja keda see puudutab. Kedagi ei ignoreerita, kellestki ei sõideta üle, kedagi ei aeta teerulli alla.

Töövõimereform on mõtteviisi muutus, selle reaalne elluviimine aga kogu meie ühiskonna, meist igaühe muutus. Jah, ma olen nõus nägema karkudega või ratastoolis kaaslast enda kõrval. Ma olen nõus avama puuetega inimestele uksi ja aitan ratastoolis inimese trepist üles. Ma olen nõus kompenseerima oma kodanikupanusena seda, mis meie riigil veel tegemata, näiteks välja ehitama liikumisteed ratastoolis inimestele. Ma olen valmis seda kõike tegema ja mul on isegi võimatu ette kujutada, et võiksin kuidagi teisiti mõelda.

Ühiskond on meeskond. Eestlaskonna rahvuslike eesmärkide saavutamisel ja ühtekuuluvustunde kindlustamisel oli väga oluline rahva omaalgatuse teke. Kodanikud ärkasid, koondusid ja organiseerusid, igaüks leidis rolli, mida innuga täita. Kodanikuühendused on vajalikud, et kindlustada elanikke hõlmava demokraatliku protsessi jätkuvus. Ilma nendeta ei ole see võimalik. Indiviid ja riik ei ole vastased, nad on partnerid, kes üheskoos oskuslikult tegutsedes võivad saavutada midagi, millest me kõik unistame. Kodanikuühenduste ja avaliku võimu koostöö tekitab võimalusi kodanike huvide, väärtushinnangute ja eesmärkide väljendamiseks ning järgimiseks. Selliselt luuakse pinnas aruteludeks, vastastikuseks abiks ja toimivateks lahendusteks. Kodanikke kuulates ja seeläbi õigeid otsuseid langetades saavutatakse peamine: eesti rahvuse ja kultuuri kestmine ning areng.

Töövõimereformi kontekstis vajab vastamist küsimus, milline ikkagi on kvaliteetne ühiskond. Meist paljud on elanud sellisel ajal ja sellises ühiskonnas, kus kõrge elukvaliteedi tunnuseks oli näiteks transistorraadio. See kvaliteedimärk pidi tähendama, et oled jõudnud paljudega võrreldes kõrgemale tasandile ja omad midagi, millest paljud vaid unistada on saanud. Tol ajal sai kvaliteedimärki muidugi ka poest paberi peal osta ja neid igale poole kleepida, kuid ega sellest midagi sisuliselt paremaks ju ei läinud. Nüüd elame aga teistsuguses ühiskonnas, kus enam paberile trükitud või kummitemplita löödava kvaliteedimärgiga midagi paremaks ei muuda. Vaja on sisulisi lahendusi ja kõigi ühiskonnaliikmete tegelike huvidega arvestamist, nagu ka reaalsete kompromisside ja lahenduste leidmist. Muudviisi enam edasi minna ei saa.

Kodanikuühendused on Eestis endale tuule tiibadesse saanud, seda võiks isegi positiivseks arenguplahvatuseks nimetada. Kooseluseaduse menetlemine on üks hea näide sellest, et Eesti demokraatia toimib. Riigikogu on ametis rahva teenimiseks ja valikuid langetab ühiskond. Kooseluseadus oli nagu proovikivi, mille menetlus käis väga suure vastukaja taustal ja justkui ühiskonda lõhestades. Selgelt eristusid demokraatia võidukäigu pooldajad ühelt poolt ja konservatiivsete väärtushinnangute toetajad teiselt poolt. Oli rünnakuid, oli kiitust, oli meedia kallutatust. Riigikogu liikmeid tabanud kirjade tulv mattis enda alla mitmeid teisi teemasid ja igapäevast operatiivinfot. Kirju tuli sagedusega üks kiri iga 20 sekundi kohta. Lõpptulemusena oli poolt- ja vastuargumente enam-vähem suhtes 50 : 50. Tuli otsustada. Seadus võeti vastu. Osa röömustas, teised kurvastasid.

Demokraatiaga kaasnevadki tugevad poolt- ja vastuargumentid, emotsioonid, aktiivne diskussioon ühiskonnas. Keegi jääb konkreetse eelnõu kontekstis kaotajaks ja keegi võidab, kuid sellistest protsessidest tervikuna võidab meie ühiskond ja võidavad kõik selle liikmed. Läheme koos edasi! Läheme edasi, et samm-sammult ehitada veelgi paremat ja täiuslikumat ühiskonda, sellist, mida rahvas meilt ootab! Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Andres Herkeli!

Andres Herkel

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Mitmed eespool esitatud mõttekäigud panevad mind arutlema küsimuse üle, kui vaba on õigupoolest vaba demokraatia ja kui vaba on meie vaba ühiskond. Ma arvan, et mitu viimasel ajal üles tõusnud teemat, näiteks vajadus kahekojalise parlamendi järele, vajadus lordide koja järele või täiesti vastassuunas, vajadus parlamendi koosseisu vähendamise järele, viitavad sellele, et meie esindusdemokraatias on sügavaid probleeme. Kõik mainitud lahendused on minu arvates pehmelt öeldes naiivsed. Samas olen ka pisut skeptiline üsna laialt levinud arusaama suhtes, et esindusdemokraatiaga on lõpp ja asemele tuleb midagi täiesti uut. Aga sellega minu ja Rein Langi ühine arusaam asjast enam-vähem ka piirdub.

Mina näen hoopis teravamaid probleeme. Meil on tõesti kujunenud riigierakonnad. Aga teooria järgi peaks erakondki olema vabakond ja selles mõttes kodanikuühiskonna osa, sisaldades endas nii alt üles kasvamist kui ka seda, millele härra Talvik osutas, ehk vabatahtlikku panustamist muu hulgas kas või marginaalsete liikmemaksudena. Härra Pevkur mainis kodanike komiteede liikumist ja Eesti Kongressi. Minu arvates oli see

Eesti ajaloos erakordselt küps ja erakordselt vajalik liikumine, näide sellest, kuidas kodanikud saavad organiseeruda ja poliitikasse sekkuda.

Meil on ka rahvakogu näide. Jah, seegi on silmapaistev näide, kuid kindlasti oma poliitiliselt mõjult nõrgem. Ma olen seisukohal, et Riigikogu on rahvakogu ettepanekutest arvestanud üksnes kosmeetilisi detaile, marginaliseerides selle mõju tegelikult veelgi. Ma sekundeerin Jüri Adamsile, kes õige mitu korda on rõhutanud, et Eesti poliitiline süsteem ei ole piisavalt vaba selles osas, mis puudutab nimekirjade esitamist ja kandidaatide ülesseadmist Riigikogu valimistel. Jah, vabakonnad, vabaühendused ei saa seda teha. Vähe sellest, ka erakondadelt on võetud võimalus moodustada omavahel blokke. Lisaks on mitmed formaalsed organisatoorsed piirangud ja ebavõrdsus rahastamises, mis tegelikult seab piirid sellele, kuidas kodanikud poliitikasse sekkuda saavad. Minu meelest oli väga hea härra Kiisleri toodud teerulli näide, kui ta ütles, et koalitsioon sõidab kõigest üle ja nüüd tuleb erakondade programme uurida. Viide oli sellele, et äkki opositsiooni programmid on paremad. Minu meelest on küsimus põhimõttelisem. Küsimus on selles, kas inimesed juhul, kui nad tajuvad seda, et kogu kartell neist üle sõidab, saavad midagi omalt poolt välja käia. Seda võimalust meil ei ole ja kaugemas perspektiivis ohustab see Eesti poliitilise süsteemi arengut.

Nüüd veel üks osutus – see on vaba sektori sõltuvus, sh väga selge rahaline sõltuvus riigist, millele härra Morozov oma küsimuses tähelepanu juhtis. Mind teeb ausalt öeldes päris murelikuks, et see sõltuvus on teinud paljud vabakondade esindajad ettevaatlikuks, et mitte öelda araks. Ei julgeta poliitilistes küsimustes ega ka muus seisukohta võtta. Ka selles osas peaks meie ühiskonnas kodanikujulgust rohkem olema. Niisugune riigi poliitiline domineerimine pärsib vabakonna arengut häirival määral. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun nüüd Riigikogu kõnetooli Paul-Eerik Rummo!

Paul-Eerik Rummo

Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Lugupeetud vabakonna esindajad! Ma räägin siin nii selle erakonna esindajana, kes astus areenile kodanike riigi manifestiga, kui ka n-ö veteranina, kes võttis aktiivselt osa kodanikuühiskonna arendamise kontseptsiooni tegemisest. 2002. aastal kiideti see siin saalis heaks. Täna küsitakse, kas ma tollal kujutlesin Eesti ühiskonda sellisena, nagu ta meil praegu on. Vastus on pigem ei. Tosin aastat on pikk aeg. Pealegi eelnes lukku löödava teksti valmimisele suur hulk kõiksugu vormides ja paljusid huvilisi hõlmavaid arutlusi juba omariikluse taastamisest peale ja varemgi. Tahe oli kaasa aidata vaba ühiskonna taastekkele. Aga muidugi polnud võimalik kuigi täpselt ette näha ja veel vähem ette kirjutada, kuidas ja milliseks ühiskonna struktuur ning enesepeegelduslikud arusaamad kujunema hakkavad. Ja jumal tänatud, sest ühiskonna mõiste hõlmab juba loomupäraselt just stiihilist iseorganiseerumist ja enesekorralduslike mehhanismide loomulikku kujunemist. Pealegi – ja seda on oluline praeguse päevakorrapunkti arutelul meenutada – see kontseptsioon ei hõlma kaugeltki kõikvõimalikku kodanikuühiskonna mõistega seonduvat temaatikat ega olnud selleks ka üldse mõeldud. Eesmärk selle kontseptsiooni kujundamisel oli kohandada raamistik ühelt poolt praeguses sõnapruugis vabakonna ja teiselt poolt riigi, avaliku võimu suhetele ja koostöele. See tähendab muu hulgas seda, et riik avaliku võimu tähenduses on vaid üks tegureid, mis mõjutab vabakonna toimimissfääre, toimimisviise ja toimimisvõimalusi. Põhivedru peitub ikka vabakonnas, ühiskonnas, rahvas eneses, mis omakorda tähendab seda, et avaliku võimu toimimist mõjutavad tegevused, nagu kaasatuse taotlemine ja reaalne osalemine, eestkostehendused, protestiaktsioonid, *occupy*-aktsioonid, märgukirjad jne, on vaid üks osa vabakonna toimimisest niisuguste ettevõtmiste kõrval, mida tehakse riigiparaati hõlvamata vaba omaalgatuse korras. Seda viimast aspekti hõlmab arengukontseptsioon, mis on ju raamleping riigi ja vabakonna vahel. Seda selles mõttes, et riigi asi on luua selline õiguslik keskkond, mis laseb hea tahtega inimestel vabalt oma elu elada ja seda oma parima äranägemise järgi edendada. Tänapäeval hakkab selline arusaam enam-vähem enesestmõistetavaks kujunema. Kontseptsiooni koostamise taustaks aga oli veel liigagi elav mälestus enam kui pool sajandit kestnud totalitaarsest riigikesksusest selle psühholoogiliste siirete ja järeelmõjudega. Vaba riigi põhiehitus sai valmis enne kui oma vabadust piisavalt tajuv ühiskond.

Paradoksaalsel viisil oli vähemalt osaliselt nii, et vastupidi ajaloos tavapärasele protsessile tuli riigil n-ö hakata endale rahvast looma. Tegelikult kätkes selles end alles äsja võõrvõimu alt vabaks laulnud rahvale suur risk – risk riigikesksuse, isikliku abituse ja sõltuvuse taastekkeks, seekord juba omas riigis. Riigi esindajad tolles protsessis suutsid siiski selle kiusatusliku šansi enam-vähem kasutamata jätta. Ometi kipuvad riigikesksuse retsidiivid vahel praegugi välja lööma, andes toitu nii kavalamale kui magedamale populismile.

Vaba, vastutusvõimeline mees ja naine vabal maal teiste samaväärsete hulgas – mina ei sõandaks vastata, kui mult küsitaks, kui laialt ja sügavalt on see tunnetus meil juba juurdunud. Usutavasti siiski palju rohkem kui tosina või kahe tosina aasta eest. Üks on ilmne: ühiskonna struktuur on suurel määral muutunud, seda juba

elementaartasandil, nagu perekonnad, sõpruskonnad, töökollektiivid.

Ma palun veidi lisaagea!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun, kolm minutit!

Paul-Eerik Rummo

Aitäh! Tehnoloogilised hüpped on kardinaalselt teiseks teinud infolevi ning arusaamade, hoiakute, väärtushinnangute kujunemise ja genereerimise mehaanika, muutunud on ka füüsilises maailmas toimuvate aktsioonide esilekutsumise võimalused. Kasvanud on nii sotsiaalne kui geograafiline mobiilsus, samas ka suuremate karjääriambitsioonideta hoiakute osakaal ühiskonnas. Kommuunitaolist eluviisi praktiseerivad kogukonnad ei teki-kaog ega põimu mitte ainult virtuaal-, vaid ka füüsilises ruumis nii linnades kui maal. Töö- ja tööjõupuuduse samaaegsus on ilmsem kui kunagi varem, kajastades inimeste senistest pikemaid eneseotsinguid ja samas andes tugevaid siirdeid kõikidesse ühiskondlikesse suhetesse.

Tuleb öelda, et mütooloogilise kolmanda sektori toimimine igavesest ajast igavesti registritesse kantud ja avalikest fondidest toetatavate MTÜ-dena hakkab anakronismiks muutuma. Kas selline asjade käik peaks meis ärevust tekitama või on tegu loomuliku ülepolitiseerimata ja ülehalduskorraldamata arenguga? Ehk hoiab asjade säärane kulg ära vabakonna enda ülemäärase institutsionaliseerumise ja bürokratiseerumise, omamoodi paralleelriigi tekke? Seegi tendents on märgatav. Ma jätan need küsimused õhku ja igaühe enda vastata, prognoosides järgmist tosinat aastat. Aitäh!

Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Mihhail Korbi!

Mihhail Korb

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Ettekannete ajal tekkisid mõned mõtted, mida tahaks teiega jagada, ja ma loodan, et te ei pane mulle pahaks, kui ma teen seda. Kui ma kuulasin ettekandeid, siis ma mõtlesin selle asja peale, miks inimesed lähevad vabatahtlikuks. Miks inimesed tahavad minna ja teha midagi oma vabast ajast, kulutada oma energiat mingite asjade peale? Ma arvan, et vastus on lihtne: inimesed tahavad rohkem kanda vastutust selle ühiskonna eest, kus nad elavad. Nad tahavad kanda rohkem vastutust selle kogukonna eest, nende inimeste eest, kellega nad suhtlevad. Miks nad teevad seda? Miks nad teevad seda just nimelt vabatahtlikena? Nad teevad seda sellepärast, et neil ei ole teist väljundit – nad ei jõua siia Riigikogu saali, nad ei saa rääkida nii valjusti, et neid kuulatakse.

Siin saalis on tehtud ettepanekuid muuta Riigikogu mitmetasandiliseks, aga seda tehes me unustame väga lihtsa asja: meil on ka kohaliku omavalitsuse tasand. Mul tekkis selline mõte, kas ei ole õige aeg üle vaadata riigi ja kohalike omavalitsuste funktsioonide jaotus. Kui inimesed hakkavad vabatahtlikeks, kuna soovivad oma kanti kaitsta ja muretssevad oma piirkonna pärast, kas siis pole õige aeg anda mõned riigi funktsioonid üle kohaliku omavalitsuse tasandile? Inimesed ei pea ju olema mõne suure erakonna liikmed selleks, et poliitiliselt otsustada ja oma elu korraldada. Kui me räägime rahalises mõttes riigi ja kohalike omavalitsuste omavahelisest tööjaotusest, siis jämedalt võttes riik täidab 75% funktsioonidest ja kohalik omavalitsus 25%. Selleks, et saada isikliku mandaadiga Riigikogusse, on vaja korjata umbes 5000 häält. Selleks, et saada kohaliku omavalitsuse volikogusse, nii suurt häältesaaki kindlasti vaja ei ole. Ma arvan, et kodanikuühiskonna liikmena on oluline konkreetsete otsuste langetamises rohkem osaleda ja selleks on kohaliku omavalitsuse tasand hea võimalus. Nii et võib-olla on just õige aeg seda diskussiooni alustada. Aitäh teile!

Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Palun Riigikogu kõnetooli Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Härra asespiiker! Tahan rääkida ühest minu arvates olulisest küsimusest praeguses muutunud ajas. Me kõik näeme, et rahvusvaheline julgeolekuolukord ei ole enam endine ja meie lähinaabri juures toimuvad protsessid on lausa müstilised. Veel viis aastat tagasi ei osanud me isegi mõelda, et otsene sõjaohht võiks meilegi nii lähedal olla. Aga nüüd tänase teema juurde. Meil on olemas hästi palju tublisid vabatahtlikest kodanikke ja nad võiks julgeoleku seisukohast jagada kolme kategooriasse. Ühed, kes on sõjalise organisatsiooni Kaitseliidu liikmed, teised, kes on abipolitseinikud ehk tagavad politseilise tegevuse abil siseturvalisust, ja kolmas grupp vabatahtlike panustab päästetegevusse. Kõik need kolm valdkonda on üliolulised inimeste elementaarse

turvalisuse tagamisel. Tihti kuuluvad needsamad vabatahtlikud ka mitmesse organisatsiooni. Kogu aeg käib jutt sellest, et kui välja arvata Kaitseliit, kes on riigikaitsestruktuuri osana suhteliselt hästi rahastatud ja varustatud, vaevlevad ülejäänud vabatahtlikud kroonilises rahapuuduses. Eriti puudutab see Siseministeeriumi valitsemisala. Just tuli Riigikokku menetlusse riigikaitseseaduse eelnõu, kus on proovitud kõik riigikaitseelised komponendid liita üheks tervikuks, et oleks arusaadav, milline peaks olema Eesti riigi turvalisuse sisu. Ma näen praegu väga selgelt, et aeg on küps selleks, et me võtaksime kõik osapooled laua taha kokku ja prooviksime ühendada vabatahtlike jõu niimoodi, et need kolm eri suunda oleks ühendatud – nimetame seda siis maakaitseks või milleks tahes – ühe tervikliku juhtimise alla. Needsamad tublid vabatahtlikud peavad saama tunda, et neil on riigi tugi olemas ja et kõik ressursid, mis selle eesmärgiga on eraldatud, on efektiivselt kasutatud. Ühiskond tervikuna peab nägema, et need tublid mehed ja naised, kes vabatahtlikus julgeolekutagamises osalevad, on valmis appi tulema mitte ainult mereõnnetuse või tulekahju korral, vaid on valmis kaaskodanikke kaitsma ka kurjategijate eest ja mis seal salata, kui vaja, siis ka sõjaliselt. Niisugune teki eri suundadesse rebimine, proovides sellega üsna paljus katta ühtesid ja samasid inimesi, ei ole meie väikeses ühiskonnas lõpuni mõistlik. See diskussioon tuleks viia uue tasandile. Kes juhtus eile vaatama rahvusringhäälingu saadet "Pealtnägija", see nägi lõiku, kus Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor ütles, et teatud mõttes on ameti ressurss ammendunud. Me ei saa selles teda süüdistada – ega tema selles süüdi ei ole. Me olemegi jõudnud sellesse faasi, kus vabatahtlike roll on ülimalt tervitatav, eriti maapiirkondades julgeoleku tagamisel.

Olgem mõistlikud! Meil on väike rahvas. Selle väikese rahva hulgas on palju inimesi, kes on nõus vabatahtlikuna osalema sisejulgeoleku ja ka laiemas mõttes julgeoleku tagamisel. Proovime neid toetada just sellega, et loome efektiivse süsteemi! Siin mõttekohti on. Loodan väga, et me suudame selle debati mõistlikult läbi viia ja saavutame hea tulemuse, nagu me neid Eestis ikkagi oleme saavutanud. Eesti on ju parim paik elamiseks. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kõnesoove rohkem ei ole, sulgen läbirääkimised. Selle päevakorrapunkti käsitlemine on lõppenud. Täna kõik, kes andsid oma panuse selle olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutellu!

[Üles Tagasi](#)

2. 12:04 Kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (721 SE) teine lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse, kaitseväeteenistuse seaduse rakendamise seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 721 teine lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni aseesimehe Aivar Riisalu!

Aivar Riisalu

Hea juhataja! Head kolleegid! Tsiteerides ühte klassikust kolleegi, võib öelda, et tegu on väga hea seaduseelnõuga, mis täpsustab sotsiaalseid tagatiseid kaitseväelastele ja kaitseliitlastele juhaks, kui nendega peaks teenistuskohustuste täitmisel midagi halba juhtuma. Riigikaitsekomisjon on oma töö teinud ja kannan teile ette, millised on meie arusaamad. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks – see oli s.a 29. oktoober kell 17.15 – ettepanekuid ei esitatud.

Eelnõuga nähakse ette rakendada Kaitseväe ja Kaitseliidu veteranipoliitikat, andes nii veteranidele kui ka nende perekonnaliikmetele täiendavaid tagatiseid. Riigikaitsekomisjon arutas eelnõu enne teisele lugemisele esitamist oma 3. novembri ja 10. novembri istungitel, kus kiideti konsensusega heaks eelnõu teise lugemise tekst ja seletuskiri. Riigikaitsekomisjon otsustas oma 3. novembri istungil konsensusega teha Riigikogu juhatajale ettepaneku lülitada eelnõu teiseks lugemiseks täiskogu istungi päevakorda s.a 13. novembriks. Ühtlasi otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogule ettepaneku eelnõu teine lugemine lõpetada. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu, Aivar Riisalu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole, kõik on selge. Kas soovitakse avada läbirääkimisi? Kõnesoove ei ole, läbirääkimisi ei avata. Muudatusettepanekuid eelnõu kohta ei laekunud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 721 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõpetatud.

[Üles Tagasi](#)

3. 12:06 Korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (717 SE) esimene lugemine

Aseesimees Laine Randjärv

Meie tänane kolmas päevakorrapunkt on Eesti Keskerakonna fraktsiooni algatatud korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu 717 esimene lugemine. Ettekandeks palun kõnetooli Riigikogu liikme Mihhail Korbil!

Mihhail Korb

Lugupeetud proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Selle aasta suvel jõustus uus korrakaitseseadus, mille alusel avalikes kohtades alkoholi tarbimine muutus lubatavaks. See tähendab, et pargipingi peal õllepudeliga istuv mees muutus meie ühiskonnas mittetaunitavaks. Paljud lapsevanemad küsisid nii minu kui ka minu kolleegide käest, kuidas me sellist olukorda oma lastele selgitame, teades, et alkoholi liigne tarbimine on meie ühiskonnas suur probleem. Mõned kohalikud omavalitsused, näiteks Tallinn, Pärnu ja Elva keelustasid napsutamise teatud kohtades oma territooriumil. Justiitsminister kommenteeris seda kui seadusrikkumist. Siinkohal tekib küsimus, mis on seadus – kas poliitiline otsus, mis on vastu võetud, lähtudes rahva tahtest, või poliitiline otsus, mille puhul on kasutatud teerullipoliitikat? Mina isiklikult lähtun esimesest.

Kui rääkida üldiselt elanike suhtumisest alkoholipoliitikasse, siis inimesed pigem pooldavad piiranguid. Seda kinnitavad statistilised näitajad, mille kohaselt on alates 2011. aastast rangete piirangute pooldajate osakaal kasvanud. Kõige värskema uuringu on läbi viinud Turu-uuringute AS Tervise Arengu Instituudi tellimisel ning sellest selgub, et 82% vastanutest ei poolda alkoholsete jookide tarvitamise lubamist avalikes kohtades. Riigikogu sügisistungjärgu esimesel päeval andis Keskerakonna fraktsioon üle eelnõu, millega soovitakse taastada s.a 1. juulile eelnenud kord, mille järgi avalikus kohas alkoholi tarbimine ei olnud lubatud. Tegemist on eelnõuga, mida me täna siin saalis ka menetleme. Nagu ma juba ütlesin, paneb eelnõu ette taastada üldine põhimõte, et alkoholi tarbimine avalikus ruumis ei ole lubatud. Lisaks üldisele keelule kehtestatakse ka kaks erisust. Esiteks võib alkoholset jooki tarbida kohas, kus napse müüakse jaemüügi korras kohapeal tarbimiseks. Jook peab seejuures olema sealtamast ostetud. Niisugune lahendus kehtis ka enne s.a 1. juulit, kui seadust muudeti. Teiseks võib alkoholset jooki tarbida kohaliku omavalitsuse volikogu õigusaktides ettenähtud juhul. Siinkohal on lähtutud põhimõttest, et kohalik omavalitsus on kohaliku elu küsimustes iseseisev ja lõplik otsustaja. Avalikud üritused, nagu näiteks laadad või Pärnu Grillfest, on ettevõtmised, mille puhul korraldamisloa ja -tingimused otsustab kohalik omavalitsus, mitte riik. Seega tuleb seaduses jätta kohalikele omavalitsusele õigus määrata, millistel tingimustel teatud ühekordseid üritusi võib korraldada. Enne veel, kui palun teid seda eelnõu toetada, vaatan korra tagasi käesoleva aasta septembris. Pärast Keskerakonna fraktsiooni eelnõu üleandmist kutsusid Sotsiaalministeerium ja Justiitsministeerium kokku ümarlaua, kus arutati alkoholiteemat. Toetus meie eelnõule oli ilmselge – pea kõik seal viibinud ütlesid, et nad ei saa taunida avalikus kohas joomise keelamist. Selleks, et mitte tunnistada oma viga ja mitte anda õigust opositsioonierakonnale, koostas Vabariigi Valitsus omapoolse eelnõu, mis paraku on segane. Ning mis peamine: puudub mõjuanalüüs. Seega, kui te küsite, miks Keskerakonna eelnõu on parem, on vastus lihtne. Tegemist on niisuguse regulatsiooni taastamisega, mis toimis ja mille mõjuanalüüsiks võib pidada reaalset olukorda, elu ennast.

Lõpetuseks tahan öelda, et kuna meie eelnõul ja Vabariigi Valitsuse eelnõul on ühine eesmärk keelustada alkoholi tarbimine avalikes kohtades, teen ettepaneku Keskerakonna fraktsiooni eelnõu mitte välja hääletada, vaid liita need kaks omavahel kokku. Tänan tähelepanu eest!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Me läheme kaasettekande juurde, kaasettekandja on õiguskomisjoni esimees Neeme Suur. Palun!

Neeme Suur

Proua aseesimees! Head kolleegid! Õiguskomisjon käsitles Keskerakonna eelnõu 717 esmaspäeval, 3. novembril. Istungist võtsid osa Marko Pomerants, Väino Linde Igor Gräzini asendusliikmena, Jüri Morozov, Kalle

Jents, Ken-Marti Vaher, Mihhail Korb, Peeter Võsa, Margus Hanson Valdo Randpere asendusliikmena ning õiguskomisjoni nõunikud Linnar Liivamägi ja Raini Laide. Kohale olid kutsutud justiitsminister Andres Anvelt, ministri nõunik Kristen Kanarik ja Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Sander Põllumäe. Eesti Keskerakonna fraktsiooni nõunik Kätlin Joala viibis samuti arutelu juures.

Komisjonis tutvustas eelnõu kolleeg Mihhail Korb ja toimus arutelu. Justiitsminister andis teada, et Vabariigi Valitsus seda eelnõu ei toeta, kuna selles on mitmeid puudusi. Kõige olulisem neist on, et eelnõus ainsa muudatusena välja pakutud korrakaitseaduse § 55 punkti 5 uus sõnastus ei ole piisav ega sobiv eelnõuga taotletud eesmärgi saavutamiseks. Kui me nüüd vaatame seda Vabariigi Valitsuse seisukohta, mis õiguskomisjonile esitati, siis selles nimetati mitu puudust, näiteks see, et eelnõus ei ole kirjeldatud ühelgi moel alkoholi tarbimise võimalikku häirivat mõju. Samuti oli puuduseks märgitud, et eelnõu annab kohalikule omavalitsusele absoluutse voli alkoholi tarbimise lubatavate juhtude kindlaksmääramiseks ja sellisena see kindlasti oma eesmärgi ei täida.

Pärast arutelu võttis komisjon vastu menetlusotsused. Kõigepealt tehti ettepanek võtta eelnõu täiskogu istungi päevakorda 13. novembril. Otsus oli konsensuslik. Veel otsustati teha ettepanek eelnõu 717 esimesel lugemisel tagasi lükata (selle poolt oli 4 komisjoni liiget, vastu 3 ja erapooletuid ei olnud), määrata ettekandjaks Neeme Suur ja juhul kui esimene lugemine lõpetatakse, siis määrata muudatusettepanekute tähtpäevaks 27. november 2014. Aitäh!

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Asume küsimuste juurde. Palun, Mihhail Stalnuhhin!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Lugupeetud ettekandja! Vanasti oli kombeks, et kui olid sama sisuga eelnõud eri algatajatelt, siis need ühendati. Selles Riigikogu koosseisus ma ei mäleta, et seda oleks kordki tehtud. Täna on selline huvitav päev, et alguses me rääkisime kodanikuühiskonnast ja nagu ikka kodanikusolidaarsusest jne, aga me lõpetame sellega, et üks eelnõu visatakse välja ainult sellepärast, et see on opositsioonilt. Kas komisjonis üldse polnud juttu sellisest võimalusest nagu kahe eelnõu ühendamine?

Neeme Suur

Aitäh! Komisjonist käis see ühendamise ettepanek tõesti läbi. Tänan, et te seda mulle meelde tuletasite! Ma ei maininud seda oma ettekandes, kriitika on õige. Ettepanek käis läbi ja leiti ühiselt, et ühendamine on võimalik siis, kui mõlemad eelnõud esimese lugemise läbivad. Juhul kui üks nendest esimest lugemist ei läbi, siis ühendamine võimalik ei ole. Ja teiseks, nii palju kui mina olen aru saanud eelnõude ühendamise põhimõttest, siis eelnõud liidetakse juhul, kui need teineteisele mingisuguse lisaväärtuse annavad. Praegu on samas valdkonnas Vabariigi Valitsus algatanud tunduvalt põhjalikuma eelnõu, mis eile läbis esimese lugemise. Nii et kokku võttes komisjon ei toetanud mõtet eelnõud ühendada. Õigemini, komisjon ei võtnud liitmise küsimuses otsest seisukohta. Lihtsalt kui oli hääletus, kas esimene lugemine lõpetada või eelnõu tagasi lükata, siis nagu ma ütlesin, tagasilükkamise poolt oli 4 inimest, vastu 3.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus!

Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, proua juhataja! Mul on täpsustav küsimus. Kui sa kõnega esinesid, siis sa ütlesid sellise lause, et meie eelnõu tahab anda volikogudele täieliku voli otsuseid teha. Kas sa tõesti arvad, et selles väikeses kodanikuühiskonnas, mida esindavad üle Eesti valdade ja linnade volikogud, keegi toetab joomarlust ja seab sihiks anda rahvale luba napsitada ükspuha kus? Minu arvates sellega tegeles hoopiski Vabariigi Valitsus omal ajal ja meie püüdsime nii Tallinnas kui ka Narvas ja teistes linnades sellele vastu hakata. Oli see ikka tõsiseltvõetav argument komisjonis? Selline märkus on volikogudele solvav.

Neeme Suur

Aitäh! Ei, seda ei maksa võtta solvavana ja ma loodan, et ka omavalitsused seda solvavana ei võta. Iga kord, kui alkoholipoliitika kujundamine on jutuks olnud, on arutatud, kui hõlmav on alkoholipoliitika, kui sarnane see on Eesti omavalitsustes ja mil määral omavalitsused saaks kehtestada või peaks kehtestama mingisuguseid eritingimusi. Need inimesed, kaasa arvatud mina näiteks, kes tihti räägivad omavalitsuste iseotsustamise õigusest, püüavad selgeks teha, et omavalitsustel võiks olla suurem voli muuta oma territooriumil avalikku

korda mõjutavaid tingimusi. Samas näiteks korrakaitseorganite esindajad kinnitavad, et mida vähem erisusi, seda parem.

Eelnõus 717 on märges, et alkohoolseid jooke võib tarbida kohaliku omavalitsuse volikogu õigusaktis ettenähtud juhul. See on ju niisugune määratlus, mis annab omavalitsusele täieliku voli otsustada. Komisjonis kerkis üles selline küsimus, ma ise küsisin seda: kas see regulatsioon oleks siis juhtumipõhine või oleks see absoluutne? Ja kas see luba, mida kohaliku omavalitsuse volikogu õigusakt ette näeb, võib olla mitte ainult juhtumipõhine, vaid ka territoriaalne? Algatajate esindaja küll arvas, et mõeldud on juhtumipõhist luba, aga eelnõu teksti kohaselt on ikkagi tegemist täieliku volitusega. Kui me vaatame konkureerivat eelnõu 752, siis selles on üle-eestiliselt kirjas pisut täpsemad tingimused. On öeldud ka seda, millistel juhtudel tohib kohalik omavalitsus lubada alkoholi tarbimist ja millal ta seda kindlasti teha ei tohi. Selles mõttes on eelnõus 752 pisut rangem regulatsioon.

Aseesimees Laine Randjärv

Suur tänu! Palun, Marika Tuus-Laul!

Marika Tuus-Laul

Aitäh! Mul on samuti küsimus eelnõude ühendamise kohta. Tavaliselt liidetakse sarnase sisuga eelnõud. Te mainisite ka, et eelnõud peavad vastastikku andma mingit lisaväärtust. Aga opositsiooni eelnõu, kui sinna on midagi juurde lisatud, ikkagi tavaliselt teise eelnõuga ei ühendata. Ent miks üldse sotsiaaldemokraadid läksid sellega väga hoogsalt kaasa, et igal pool võib juua, ka muru peal ja kuude kaupa? Teie esindajast justiitsminister ju kiitis selle heaks. Millest see seisukoht tuli?

Neeme Suur

Kõigepealt, sotsiaaldemokraadid ei läinud sellega kaasa. Kui korrakaitse seadus vastu võeti, olid sotsiaaldemokraadid ainsad, kes selle poolt ei hääletanud. Poolthääli see eelnõu sotsiaaldemokraatidelt ei saanud, küll aga teistelt parlamendierakondadelt, kes otsuseid langetasid. Sama seis oli siis, kui korrakaitse seaduse muudatused vastu võeti. Ministri sõnu ma muidugi ei saa täpselt selgitada, aga ma aiman, mida ta mõtles. Tõenäoliselt ta peab tähtsaks õiguskindluse põhimõtet. Seadus on vastu võetud, ta on olnud neli aastat rakendusjärgus, lõpuks on vastu võetud rakendusaktid ja seadusest tulenev piirang hakkab kehtima. Ja siis äkki saab see ääretult tugeva negatiivse avaliku vastukaja. Tõenäoliselt minister üritas lähtuda õiguskindluse printsiibist ja võib-olla ta ka otsis võimalusi, kuidas mitte seadusmuudatusega, vaid rakendustasemel situatsiooni paremaks muuta. Aga nagu näha oli, sellest midagi välja ei tulnud ja nii käis ministeerium välja oma ettepaneku seaduse muutmiseks.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Jüri Morozov!

Jüri Morozov

Aitäh, proua juhataja! Austatud ettekandja! Kuigi komisjonis sisuliselt liitmise teemat ei arutatud, ma küsin ikkagi, kas sinu arvates selles sõnastuses eelnõu, nagu Keskerakond on esitanud, üldse on võimalik teise käsitletava eelnõuga ühendada. Ja kas see teeks kokkuvõttes midagi paremaks?

Neeme Suur

Jah, meil on sisuliselt kaks paralleelset dokumenti laua peal, aga tõenäoliselt sellises sõnastuses, nagu Keskerakond oma eelnõus ette paneb, see otseselt kasutatav ei ole. Kui me n-ö komisjoni töökeeles räägime, siis Keskerakonna eelnõu on arvestatud sisuliselt. Seega, kuigi seda vormiliselt rakendada ei saa, ma ometigi usun, et Keskerakond ei tohiks olla väga kurb või pahane. Valitsuse algatatud eelnõus on nende mõte ja algatus ju sees, küll veidi muudetuna. Selles on alkoholi tarbimise piirangud ja võimalik lubatavus märksa täpsemalt lahti kirjutatud. Ma usun, et valitsuse algatatud eelnõu on hea ja selle vastuvõtmisega saavad ka Keskerakonna eesmärgid ellu viidud.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Valdo Randpere!

Valdo Randpere

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Lihtsalt mälu värskenduseks ja stenogrammi huvides: äkki tuletad meile meelde, kuidas Keskerakond hääletas, kui korrakaitseaduse eelnõu siin 2011. aasta kevadel enne praeguse Riigikogu koosseisu kokkutulemist lugemisel oli?

Neeme Suur

Minu mälu järgi oli Keskerakonnast 1 vastuhäääl ja ülejäänud, kes olid saalis, hääletasid poolt. Aga seda tuleb kontrollida. Ma tunnistan, et mu mälu ei ole nii hea, et julgeksin seda tulemust kinnitada, ent oli selge, et saalis kolm erakonda eelnõu toetasid.

Aseesimees Laine Randjärv

Palun, Priit Toobal!

Priit Toobal

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma vastaksin hea kolleegi Jüri Morozovi küsimusele, kas oleks võimalik tehniliselt need kaks eelnõu liita. Naljaga pooleks võib öelda, et pärast seda, kui suudeti luua Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide koalitsioon, olen ma täiesti kindel, et parlamendis on võimalik kõike kokku liita. Minu küsimus aga puudutab kohaliku omavalitsuse iseotsustamise õigust, millest ka sotsiaaldemokraadid on siia maani väga palju rääkinud ja selle eest seisnud. Teie erakonna kaks ministrit – Helmen Kütt sotsiaalkaitseministrina ja justiitsminister Andres Anvelt – kutsusid mõnda aega tagasi Sotsiaalministeeriumisse kokku kohalike omavalitsuste esindajad. Seal oli kohalike omavalitsuste selge sõnum see, et neile sobis enne 1. juulit kehtinud seadus, mille järgi omavalitsustel oli õigus otsustada, kus tohib ja kus ei tohi alkoholi tarbida. Miks sotsiaaldemokraadid enam ei kuula kohalikke omavalitsusi? Kohalikud omavalitsused just seda ju nõudsid.

Neeme Suur

Aitäh! Ikka kuulavad! Sotsiaaldemokraadid tõesti kuulavad kohalikke omavalitsusi. Nagu ma selgitasin, siin on küsimus selles, kas iga kohalik omavalitsus sätestab oma korra ja oma tingimused või on meil ühtne põhimõte üle Eesti. Kui ühtne põhimõte üle Eesti on, et avalikus kohas napsitada ei tohi, aga kohalik omavalitsus võib teatud tingimustel seda lubada, siis teie eelnõus on kirjas, et kohalik omavalitsus võib seda igal juhul lubada. Valitsuse eelnõus on kirjas, et ta ei tohi seda lubada näiteks tervishoiuteenuse osutaja, hoolekandeasutuse ja ehituse territooriumil, ka on säärased paigad lasteaiad, algkoolid ja põhikoolid õppe-kasvatustegevuse ajal. Nii et on teatud reeglid, mis kehtivad üle Eesti ka kohalikele omavalitsustele, kui nad oma lubavaid otsuseid vastu võtavad. Ma ei arva, et selline sõnastus kohalikke omavalitsusi kuidagi ahistab, see lihtsalt annab üle Eesti kehtivale ühtsele korrale teatud lisaväärtuse.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Palun, Tarmo Tamm!

Tarmo Tamm

Aitäh, juhataja! Minu arvates pole tegelikult tähtis, kumma eelnõu alusel avalikus kohas joomine ära lõpetatakse. Aga praegu on ju alles esimene lugemine. Miks esimese lugemise peaks ära lõpetama? Selles eelnõus on ju võimalik teha vajalikud muudatused, ja saamegi sellise seaduse, mis meie kõigi ettekujutustele vastab. Miks peaks selle tagasi lükkama? Mis see eesmärk on? Kas on tähtis, kes eelnõu algatas? Eesmärk on ju see, et joomine ära lõpeks.

Neeme Suur

Tõesti on eesmärk see, et joomine ära lõpetataks. Kui komisjon otsustas teha ettepaneku eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata, siis ma arvan, et üheks kaalukeeleks sai Vabariigi Valitsuse seisukoht, milles tõestati päris hästi, et eelnõu ei täida oma eesmärki.

Aseesimees Laine Randjärv

Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Suur tänu, Neeme Suur! Me avame läbirääkimised. Palun, Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel!

Mihhail Stalnuhhin

Proua juhataja! Lugupeetud kolleegid! Seda, mida ma praegu räägin, räägin ma põhiliselt sotsidele. Vaadake, ma kipun muutuma selliseks tüütuks tüübiks – kogu aeg tuletan meelde IX ja X Riigikogu koosseisu, eriti just IX. Mina kuulusin sinna, teie mitte. Nestori käest võite muidugi küsida. Eelnõude ühendamine oli poliitilise kultuuri väga tähtis koostisosa. Mul ei olnud kordagi probleeme ei Isamaaliidu ega Reformierakonnaga. Ma esitasin oma nimel – mitte Keskerakonna fraktsiooni nimel, vaid oma nimel – üle 50 eelnõu ja neist 14 said seaduseks. Nendest umbes pooled olid sellised, mis ühendati paralleelselt valitsusest tulnud eelnõudega. Niisuguses ühendamises nähti üht väga tähtsat abinõu, mis aitas opositsioonil ja koalitsioonil teatud mõttes sidemeid hoida. Poliitika on nimelt selline töövaldkond, kus ei tohi kaevu sülitada. Pead kogu aeg arvestama võimalusega, et need on inimesed, kellega sa võib-olla mõne aja pärast oled koalitsioonis. Ja isiklikke suhteid pole ka mõtet ära rikkuda, kui selleks pole absoluutselt saajaprotsendilist vajadust. Sellest on praegugi jutt. Te räägite, et volikogud saavad täieliku omavoli otsustada jne. Kuulge, mina küll ei kujuta ette sellist volikogu, kes hakkaks oma elanike vastu midagi tegema, edendama joomarlust näiteks. Vaadates seda nimekirja, mis on valitsuse eelnõus, ma pole veendunud, et see on sada protsenti õigustatud. Kujutage ette mingit asulat, kus kohalikul võimul on ainult üks lasteaed või ainult üks kool. Mina tean selliseid asulaid. Kui näiteks keegi austatud õpetaja sureb ja on vaja korraldada tema ärasaatmine, siis ei ole muud võimalust kui organiseerida see koolis. Seadus on seadus, aga puhtinimlikult te peate ju sellest aru saama, et mõnikord tuleb ette olukordi, kus on vaja austust avaldada nii surnud inimesele kui ka tema perele. Ja siis tulebki lauakatmine kõne alla ainsas kohas, kus seda on võimalik teha, ehk sellesamas koolihoones. Aga kuidas sellisel päeval saab ilma pitsi viinata? Aga teie pakutav seadus kirjutab ette, et võta kirst ja söida sellega kuhugi lähedasse linna. Tee, mis tahad! Ma ei väida, et mul on praegu sada protsenti tõsi taga, aga ma tahan öelda, et selle eelnõu puhul on, millest rääkida – rahulikult, arukalt, mitte kellelegi sisse sõites.

Ma olen nende viimase 15 aastaga ühest asjast aru saanud: poliitiline tava, traditsioon on selline asi, et kui üks kord sellest üle astud, siis seda taastada pole enam võimalik. Praegu me pakume teile võimalikku koostööd, võimalikku normaalset ja lihtsat koostööd siin saalis. Miks peab kohe noa kõhtu lööma ja ütleva, et vajuge minema? See on arusaamatu. Me oleme endiselt arvamusel, et need kaks eelnõu sammuvad paralleelselt ja teie poolt oleks palju õigem praegu meie eelnõu edasist menetlemist toetada ja olla nõus kahe eelnõu ühendamise. Samas ma saan aru, et see on võimatu. Oli veel üks komme, mis IX Riigikogus oli täiesti tavapärane: komisjoni esimees või ettekandja palus vaheaega, kutsus oma inimesed saali nurka, nad pidasid nõu ja võtsid vastu otsuse. Kas te olete sellist asja näinud selles Riigikogu koosseisus? Vanasti see oli traditsioon, millest kinni hoiti.

Aseesimees Laine Randjärv

Aitäh! Kas on veel kõnesoove? Kõnesoove rohkem ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 717 esimesel lugemisel tagasi lükata. Me peame seda hääletama. Valmistume hääletamiseks! Austatud Riigikogu, panen hääletusele juhtivkomisjoni ettepaneku eelnõu 717 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Poolt hääletas 37 Riigikogu liiget, vastu oli 21, erapooletuid ei olnud. Eelnõu on tagasi lükatud ja langeb menetlusest välja.

Head kolleegid, tänase istungi päevakord on ammendatud. Istung on lõppenud. Tuletan kõikidele meelde, et täna kell 13 algab Valges saalis rahvusmeeskoori, RAM-i kontsert. Kontserdiga tähistatakse koori 70. sünnipäeva. Kõik on teretunud!

Istungi lõpp kell 12.38.